

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA
ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület
LEADER Akciócsoport

„Európai Unióval az élhetőbb Alsó-Tisza Vidékért”

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA
2014-2020

2016. június 6.

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület

LEADER HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2014-2020

2016. június 6.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSEÉRT EGYESÜLET

TARTALOM

Vezetői összefoglaló	4
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz.....	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	7
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása	9
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	11
4.1 Helyzetfeltárás	11
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	22
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	27
4.4 SWOT	30
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása.....	33
5. Horizontális célok.....	34
5.1 Esélyegyenlőség	34
5.2 Környezeti fenntarthatóság	35
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása	36
7. A stratégia beavatkozási logikája	37
7.1 A stratégia jövőképe	37
7.2 A stratégia célhierarchiája.....	37
8. Cselekvési terv.....	39
8.1 Az intézkedések leírása	39
8.2 Együttműködések	55
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei	55
8.4 Kommunikációs terv	59
8.5 Monitoring és értékelési terv	60
9. Indikatív pénzügyi terv	62
Kiegészítő információ	64
Melléklet	64

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Vezetői összefoglaló

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület, mely 2008 óta tevékenykedik a LEADER programban alábbi 12 településre alkotott Helyi Fejlesztési Stratégiát: *Árpádhalom, Csanytelek, Csongrád (külterület), Derekegyház, Eperjes, Fábiansebestyén, Felgyő, Nagymágocs, Nagytőke, Szegvár, Szentés (külterület), Tömörkény*. A Helyi Fejlesztési Stratégia jövőképe a következőképpen került megfogalmazásra: „Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájában foglalt célok megvalósulása esetén a térség vállalkozásainak versenyképessége nő, a jövedelemszerzési lehetőségek száma bővül, a térség turisztikai, táji és kulturális értékeihez kapcsolódó fejlesztésekkel a fenntartható fejlődés, az élhetőbb környezet hosszútávon biztosítottá válik.” A stratégiai elsődleges célja a térség népesség megtartó képességének erősítése. A stratégia víziója szerint a gazdasági fejlődés, a települések környezetének vonzóbbá tétele a helyi népesség megtartásához vezet. A szolgáltatási színvonal emelkedése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővülése, a helyi identitástudat erősödése mind a térség, a HACs településeinek élhetőbb élettérré válásához vezet, mely hozzájárul a demográfiai mutatók kedvezőbb alakulásához.

A térségi fejlesztések sikere lehet az összefogás a különböző szereplők között, mely a LEADER módszer egyik alapelve. A HACs közös cselekvésre ösztökéli a térség társadalmát.

Támogatandó területek a helyzetelemzésben feltárt szükségletek alapján:

- o *A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés*
- o *A településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése*
- o *Kulturális, szellemi és közösségi élet, közösségi szolgáltatások fejlesztése*
- o *A fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése*

A specifikus célok megvalósítására irányuló intézkedések:

- o Helyi igényekre alapozott közösségi-és gazdaságfejlesztési célú projektek megvalósításának ösztönzése
- o Helyi vállalkozók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása
- o Települési/térségi szintű kulturális, öko-, aktív-, gasztro turisztikai fejlesztések megvalósításának támogatása
- o Helyi háztáji integrációs rendszerek kialakításának ösztönzése
- o Községi terek/színterek építése/létrehozása, infrastrukturális fejlesztése
- o A vidéki kulturális, szellemi és közösségi élet fejlesztése
- o A településkép, mint táj és turisztikai érték megőrzése, fejlesztése

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

- o A fiatalok helyben tartását és betelepülését ösztönző fejlesztések, beleértve a lakhatást és a munkavállalást elősegítő projekteket

Fenti célok és a stratégia megvalósulását a Helyi Akciócsoport és annak munkaszervezete segíti és koordinálja, végzi az operatív feladatokat.

A HACS munkaszervezete 2008. októberében kezdte meg munkáját. 2008 és 2016 között nem sok személyi változás történt. A jelenlegi munkaszervezet munkavállalói több, mint 5 éve dolgoznak a HACS-nál. A munkaszervezet feladata a térségi animáció, projektgenerálás, projekt ötletek fogadása, a potenciális pályázók tájékoztatása, segítése a pályázatok összeállításában és az elszámolásokban. Fenti tevékenységek megvalósítása érdekében a munkaszervezet ügyfélszolgálati tevékenységet végez Csongrád városban (6640 Csongrád, Kossuth tér 7.), honlapot működtet (www.also-tiszavidék.hu), rendszeres hírleveleket küld a HACS tagjainak, partnereinek.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájában azonosított fejlesztési célok és beavatkozások hozzájárulása a Vidékfejlesztési Program és a LEADER céljaihoz, a Partnerségi Megállapodás és az EU 2020 stratégiához az alábbi táblázatban kerül bemutatásra:

HFS cél	specifikus	HFS spec. cél a VP alábbi céljaihoz járul hozzá	HFS spec. cél az alábbi LEADER célokhoz járul hozzá	HFS spec. cél a Partnerségi megállapodás alábbi prioritásaihoz járul hozzá	HFS spec. cél az EU 2020 alábbi tematikus céljaihoz járul hozzá
1. A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés		2A fókuszterület: Gazdasági teljesítmény javítása; diverzifikáció 3A fókuszterület: A versenyképesség javítása 6a fókuszterület: A diverzifikáció elősegítése, kisvállalkozások fejlesztése 6B fókuszterület: Helyi fejlesztések támogatása a vidéki	1. a vidéki térségekben a gazdasági aktivitás mikroszintjének fenntartása 2. a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképességének erősítése	3. prioritás : A gazdasági szereplők versenyképességének javítása 4. prioritás: A foglalkoztatás növelése 5. prioritás: A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása	3. A kis és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása 8. a foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA **ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSEÉRT EGYESÜLET**

	térségekben			
2. A településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése	4A fókuszterület: az európai tájak állapotának helyreállítása, megőrzése, javítása 6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben	3.a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképesség erősítése	5. prioritás: A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása	6. cél: Környezetvédelem és az erőforrások hatékonyságának növelése
3. A fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése	6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése 6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben	2. a vidéki térségekben a lakosság humán közszolgáltatásokhoz való hozzájutásának, illetve azok elérésének előmozdítása 3.a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképesség erősítése	2. prioritás: a foglalkoztatás növelése 5. prioritás: A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása	8. cél: A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése
4. Kulturális, szellemi és közösségi élet, közösségi szolgáltatások fejlesztése	6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben	3. cél: a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképesség erősítése 4. cél: a helyi közösségek tagjai egyéni aktivitásának, felelősségvállalásának és együttműködési készségeinek erősítése	4. prioritás: A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése 5. prioritás: A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása	9. cél: A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem

A HFS-ben szereplő 1. specifikus cél a helyi gazdaságfejlesztési célokat fogalmazza. Olyan célokat, projekteket kíván támogatni melyek kapcsolódnak a VP és más Operatív Programok (GINOP, TOP) céljaihoz, de jellemzően nem a gazdaságban tevékenykedő szervezeteket kívánja támogatni, mint a VP vagy a GINOP, hanem az önkormányzatok, non-profit szervezetek közösség érdekében végzett gazdaságfejlesztési tevékenységét hivatott támogatni.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A 2. specifikus cél összhangban van, kiegészítő jelleggel kapcsolódik a VP 7.2.1 és 7.4.1 intézkedéseihez, a TOP-hoz, viszont a HFS olyan fejlesztéseket kíván támogatni, mely ezekből nem valósítható meg, mivel jellemzően a támogatott célok más programokban csak kiegészítő tevékenységként támogathatók.

A 3. specifikus cél kiegészítő jelleggel kapcsolódik a TOP- A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével intézkedéshez (ott csak egyházi és nem állami fenntartók pályázhatnak), valamint a LEADER 2. és 3. célhoz.

A 4. specifikus cél közösségépítési célt szolgál, hozzájárulva a KSK rendelet 9. prioritásához, a Partnerségi Megállapodás 4. és 5. prioritásához. A korábbi 2007-2013-as időszakban is szerepelt a HVS-ban ilyen célkitűzés és rendkívül népszerű volt mind civil szervezetek, mind pedig az önkormányzati szféra körében.

A stratégiában megfogalmazott specifikus célok más operatív programokkal megvalósuló fejlesztésekhez kapcsolódnak kiegészítő jelleggel, azaz a megvalósítandó fejlesztési célok hasonlóak, de más programból támogatotti kör, vagy pályázható összeg miatt nem valósulhatnak meg.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának átláthatóságát, nyitottságát maximális mértékben próbáltuk biztosítani. Legfőbb kommunikációs csatornánk a HACS honlapja, melynek elérhetősége www.also-tiszavidek.hu. A HACS munkaszervezeti irodája a hét minden napján tart ügyfélfogadást, ezzel is biztosítva azt, hogy aki nem tud interneten keresztül hozzáférni a tervezési dokumentumokhoz, az bármikor betekintést nyerhessen a tervezésbe, információt kaphasson az aktualitásokról. Az Egyesület a tagokkal, illetve partnerekkel e-mailes levelezés útján is folyamatosan kommunikálja a folyamatot.

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület tervezési területén első körben körlevelekben, valamint az egyesület www.also-tiszavidek.hu elérhetőségű web oldalán megjelentetett felhívásban hívta fel a tagság és az érdeklődők figyelmét a 2014-2020 közötti programozási időszak Helyi Fejlesztési Stratégiájának tervezésére. A honlapon hirdetmény került közzétételre a tervezési folyamat megkezdéséről, 2015. november 2-i dátummal. A hirdetményben kértük a térség szereplőinek ötleteit, fejlesztési elképzeléseit, illetve egy ún. projekt ötlet gyűjtő adatlapot tettünk közzé. A hirdetményt a HACS tagsága részére is megküldtük, így rajtuk keresztül is értesülhetett bárki a térségből a tervezési folyamat megkezdéséről. Az egyesület legfőbb hírcsatornájának, honlapjának népszerűsítése érdekében kértük a település vezetőket, hogy a különböző települési honlapokra helyezzenek ki banner-t, mely átirányítja az érdeklődőt a HACS honlapjára. A honlapon közzétételre került a Tervezési Sablon, a Vidékfejlesztési Program, a Vidékfejlesztési Program Kézikönyv (NAK), HFS draft. A honlapon keresztül Vidékfejlesztési Program releváns intézkedéseinek megjelenéséről is tájékoztatást nyújtunk.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Az Egyesület Elnöksége arról hozott határozatot, hogy Tervezői Csoportot alakít meg a stratégia elkészítése érdekében. A Tervezői Csoportba való jelentkezés nyilvános volt, a honlapon is közzétételre került, illetve a tagságot kör e-mailben értesítettük. A Tervezői Csoportba tehát bárki jelentkezhetett. A csoport tagsága 13 fő, melyen belül 4 fő a közszférát, 1 fő vállalkozói szférát, 8 fő pedig a civil szférát képviseli. A tervezői csoport ülései nyilvánosak voltak, azokra a meghívót direkt e-mail formájában (tagjainak), illetve honlapunkon tettük közzé. A csoport üléseinek eredményeiről emlékeztető formájában honlapunkon keresztül tájékoztattuk a potenciális érdeklődőket.

A HFS készítéssel kapcsolatos fórumokat igényfelmérés előzte meg, végül 2 időpontban vehettek részt rajta az érdeklődők. A fórumok megszervezésében a polgármesterek segítségét kértük, őket is kértük, hogy saját csatornáikon keresztül hirdessék azt, illetve a az egész tervezési folyamatot. A fórumok nyilvánosak voltak, 2016.01.18. napján Tömörkény településen került megrendezésre fórum, ahová a Csongrádi Járás településeinek élőkét vártuk, 2016. 01.19-én pedig Derekegyház községben került megrendezésre, ahová a szentesi Járás lakosságát vártuk. A tapasztalatok alapján a fórumok tartása nem bizonyul hatékonynak a tervezési területen. Viszonylag kevés számú érdeklődő vesz részt, és a résztvevők passzív hallgatóknak bizonyulnak.

Optimálisabb megoldás a személyes, egyedi megbeszélés. Ennek érdekében is a munkaszervezeti iroda a hét minden napján fogadja az érdeklődőket, nem szükséges előzetes bejelentkezés, hiszen bármely időpontban érkező ügyfél kaphat információt a munkaszervezet kompetens kollégáitól. A tervezési folyamat bármely mozzanatával kapcsolatban, illetve pályázati lehetőségekkel kapcsolatban nyújtunk felvilágosítást (nem kizárólagosan a LEADER programmal kapcsolatban, hanem egyéb operatív programokkal kapcsolatban is, de kiemelten a VP intézkedéseivel kapcsolatban vagyunk naprakészek).

Hatékonyan tartottuk a korábbi programozási időszakban a projekt ötletgyűjtő adatlapokat, hiszen ezeken keresztül bárki megküldhette egyedi elképzelését. A projekt ötletgyűjtésre a honlapon és e-mailes megkeresésen keresztül 2015. november elején hívtuk fel a figyelmet. Ennek eredményeként az e-mailben megküldött vagy személyesen átadott projekt ötletek száma 25-30 db. Kevésbé voltak aktívak az érdeklődők, mint a korábbi programozási időszakban, ez annak tudható be, hogy az előző időszakban jogosult 2 város (Csongrád és Szentes) belterületéről már nem tudnak majd pályázni, kizárólag külterületről. A projekt adatlapok darabszáma ugyan lehetett volna több is, de a bennük felvázolt elképzelések minősége és LEADER programba, stratégiába való beilleszthetősége megfelelő volt. Legtöbb ötletet az önkormányzatoktól kaptunk de a civil és vállalkozói szférából is érkeztek javaslatok. A vállalkozói szféra aktivitása a 2007-2013 közötti programozási időszakban magasabb volt, mivel a 2 város területén működő vállalkozások is jogosultak voltak LEADER forrásra. Már 2015. évben is sok megkeresést kaptunk mind csongrádi, mind pedig szentesi vállalkozóktól, azonban nem külterületi fejlesztéseket szerettek volna megvalósítani.

A stratégia készítés alatt a HACS közgyűlése 4 alkalommal ülésezett, ezen üléseken a stratégia előrehaladásával, a tervezői csoport munkájával kapcsolatos tájékoztatás folyamatos volt.

A tervezői csoport tagjainak és a HACS tagságának példás együttműködése révén készült el a HFS, melynek fejlesztési céljai, minden esetben tükrözik a beküldött javaslatokat.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület LEADER Akciócsoport tervezési területe a Dél-Alföldi Régióban, ezen belül Csongrád megye, csongrádi és szentesi járás területén található 12 településre terjed ki:

Tervezési terület		
	település	lakosságszám (fő) 2015. január. 1.
1	Árpádhalom	514
2	Csanytelek	2628
3	Csongrád (külterülettel: 1655 fő)	16564
4	Derekegyház	1584
5	Eperjes	548
6	Felgyő	1193
7	Fábiánsebestyén	1970
8	Nagymágocs	2985
9	Nagytőke	410
10	Szegvár	4385
11	Szentes (külterülettel: 1364 fő)	27898
12	Tömörkény	1712
	Összesen	62391 (20948)

1. táblázat Tervezési terület

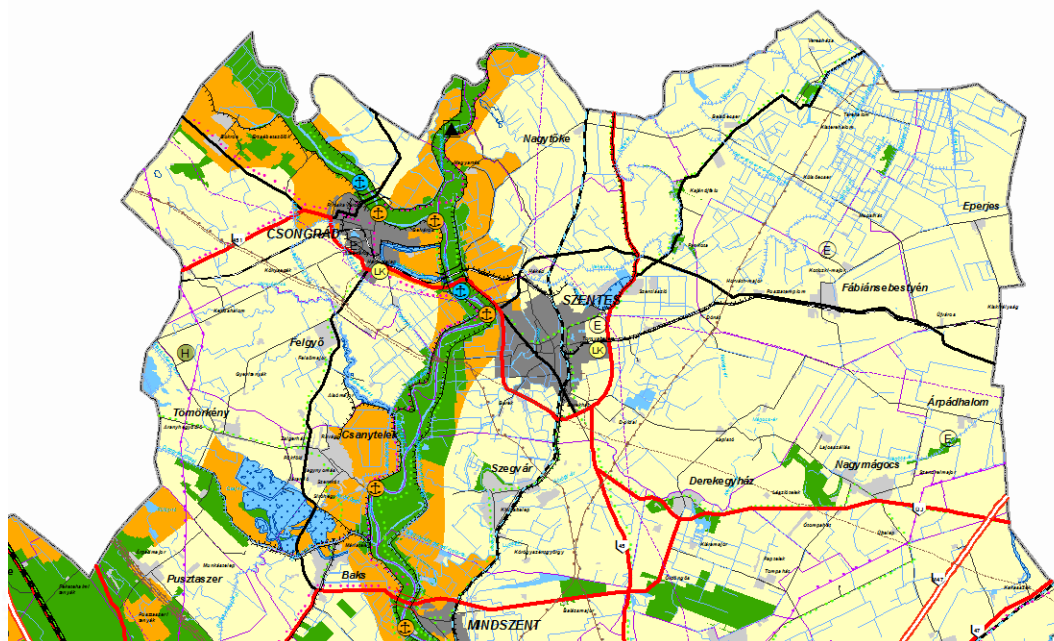
Az érintett települések földrajzilag a Tisza déli szakaszának jobb és bal partja mentén, az Alföld tájegység délkeleti részén találhatók. A csongrádi és szentesi járás a Csongrádi sík, az Alsó-Tiszavidék - Dél-Tiszavölgyi része és a Körös-Maros köze középtájon fekszik.

A lefedett terület egybefüggő, a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően az egyesület tagsága teljesíti a területi lefedettséget. A 2007-2013-as programozási időszakhoz képest a tervezési területe csak a jogosultsági szempontok miatt változott, mivel a két nagy település Csongrád és Szentes csak külterületük révén jogosultak.

A jogosult 12 település 1153,06 km² területtel rendelkezik, a lakónépesség száma 21.297 fő (TEIR adat), ami elegendő kritikus tömeget biztosít az emberi, pénzügyi és gazdasági erőforrások

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSEÉRT EGYESÜLET

vonatkozásában egy életképes fejlesztési stratégia megvalósításához, ugyanakkor még elég kicsi ahhoz, hogy lehetővé tegye a helyi interakciókat, a személyes kapcsolatokon alapuló megvalósítást.

2. ábra Tervezési terület

A csongrádi járáshoz 4, a szentesi járáshoz 8 település tartozik. A 12 jogosult település már a 2007-2013-as időszakban is Egyesületünk fejlesztési területéhez tartozott, szorosan részt vettek és együttműködtek a LEADER program végrehajtása során.

A térségi identitás, területi koherencia igazolható, az alábbiakkal:

- a természeti adottságok a két járás területén szinte azonosak (mezőgazdasági szempontok és a természetes vizek tekintetében)
- társadalmi és kulturális szempontból is azonosak a lefedett területek adottságai
- gazdasági szempontok figyelembevételével megállapítható, hogy a gazdasági tevékenységek koncentrációja, munkába járás és szolgáltatási vonzáskörzetek tekintetében Csongrád és Szentes települések a mérvadók

A 2007-2013-as időszak alatt a településeink között kialakult egy kulturális kapcsolatrendszer is, főleg a szentesi járási települések esetében, ahol a civil szervezetek saját erőből vagy az önkormányzatok támogatásával fellépnek egymás településein a különböző kulturális rendezvényeken, közös kiállításokat szerveznek. A következő időszakban pedig tovább erősítheti a LEADER térség identitását a különböző turisztikai lehetőségek még szélesebb körű bemutatása, összehangolása, valamint a kapcsolatrendszer kibővítése a csongrádi járás településeire.

A fejlesztési terület nagysága, a települések száma lehetővé teszik a helyi, személyes kölcsönös viszony, az összetartás és a közös térségi identitás érvényesülését, melyet a HACS

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

szervezeti felépítés is biztosít, a helyi lakosság bevonása a közös munkába, döntéshozásba nem válik korlátozottá, továbbá megőrzi lokális karakterét.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

Az „Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért” előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoport által lefedett terület Csongrád megye északi részén, a Tisza magyarországi szakaszának alsó folyásánál, Budapesttől 109 km-re, Szegedtől 38 km-re, Bács-Kiskun és Jász-Nagykun-Szolnok megyék találkozásánál helyezkedik el.

Az akciócsoport a Tisza két oldalán elhelyezkedő, az egyesület megalakuláskor működő Szentesi és Csongrádi kistérségek (ma járások) teljes területét lefedi. Az érintett települések közül kettő város, melyek a 2014-2020-as pályázati időszakban csak külterülettel jogosultak támogatásra. A térség koherens egységének alapja a földrajzi elhelyezkedés. A korábban kialakított területfejlesztési egységek szerepe meghatározó, a két város jelenti a gazdasági, társadalmi központokat, melyekkel a hozzájuk kötődő további települések szoros kapcsolatai megmaradtak.

A társadalom állapota

Az akciócsoport által lefedett települések demográfiai helyzete nagyon kedvezőtlen, a népességfogyás mértéke a megyei, országos átlagot is jelentősen túllépi, a halálozások száma meghaladja a születéseket, amit az elvándorlási különbözet tovább csökkent. A településeket vizsgálva, nagyon heterogén képet mutatnak, mind a területük nagysága, mind lakosságszám alapján. A legnépesebb település Szentés 27.898 fő és Csongrád 16.564 fő lakossal. Fontos megemlíteni, hogy a többi település is széles skálán mozog az állandó népesség tekintetében, hiszen a legkisebb község Nagytőke 410 lakosától egészen a 4.385 lakosú Szegvár nagyközségig szóródnak az adatok. Az akciócsoport lakónépességének 71 %-a él a két városban.

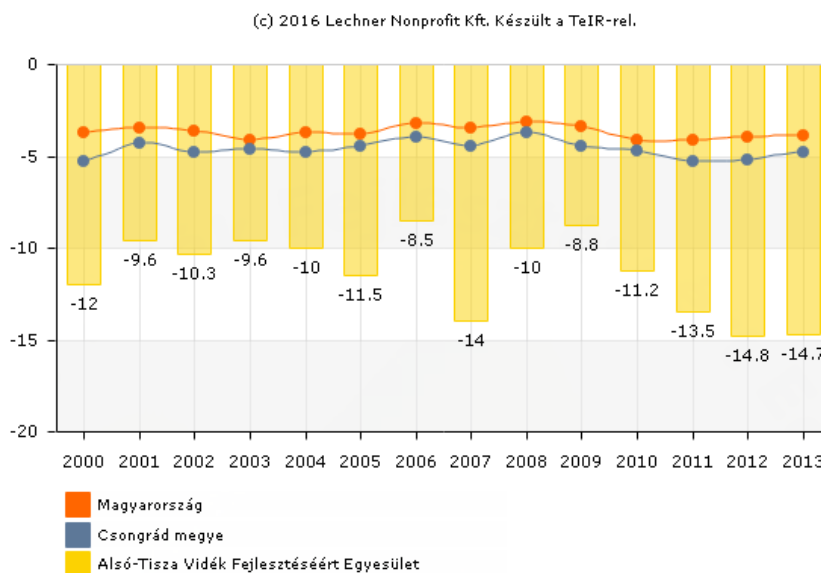
A térség népsűrűségét vizsgálva megállapítható, hogy a két városé a legnagyobb. A többi településen szintén nagy szórás tapasztalható ezen mutató esetében is.

A térség települései kiterjedt külterülettel rendelkeznek, ahol a folyamatos hanyatlás ellenére még mindig számottevő tanyavilág van.

A községekben lényegesen magasabb a külterületi lakosság aránya mint a két város esetében, a népsűrűségük ennek következményeként alacsonyabb. A tanyák infrastrukturális állapota rossz, az ott élők szociális segítségnyújtásra szorulnak. A kis községekre jellemző a periférikus helyzet minden negatívuma, az elnéptelenedés veszélye fenyegeti őket, különösen igaz ez Árpádhalom, Nagytőke és Eperjes esetében.

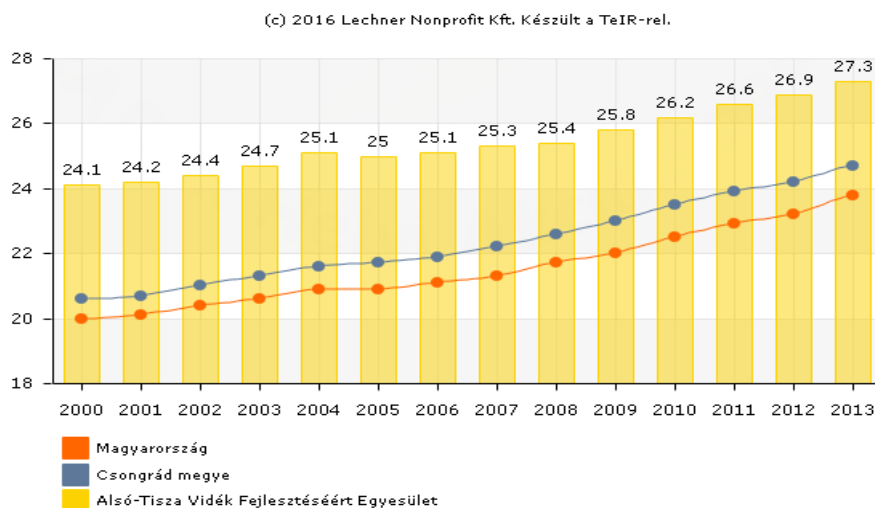
HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

3. grafikon Természetes szaporodás, fogyás (ezrelék)

Nemcsak a természetes fogyás jelentős a térségben; de az országos és megyei statisztikákhoz viszonyítva is nagyobb arányú előregedés jellemző a települések népességére, ebben a fiatalok elvándorlása is nagy szerepet játszik.

4. grafikon Állandó népességben belül a 60 éven felüliek aránya (%)

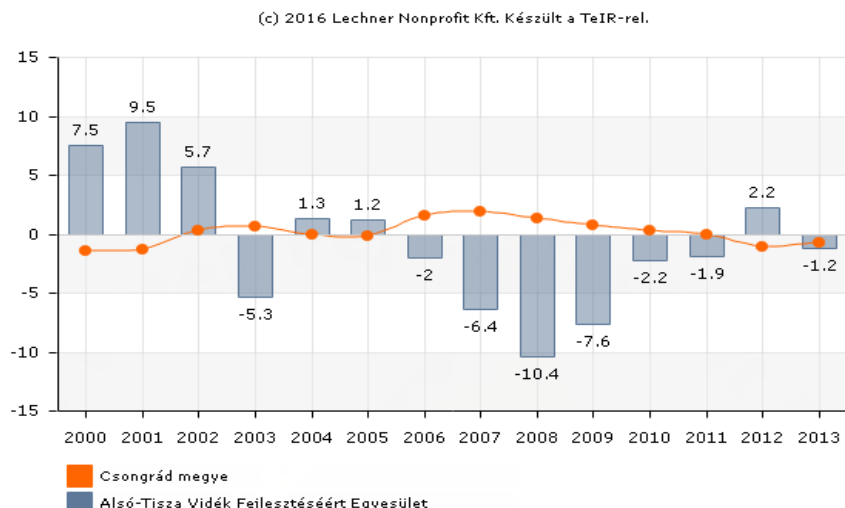

A lakosság elvándorlása kettős képet mutat. Egyrészt a fiatal, képzettebb munkaerő a biztosabb megélhetést, nyújtó városokat választja lakóhelyéül (Szeged, Budapest, dunántúli nagyvárosok), másrészt a városokban anyagi gondokkal küszködő kisjövedelműek a tanyasi, falusi lakóhelyet keresik. A kitelepülők ezzel további szociális terhet rónak az amúgy is forráshiányos kistelepülési

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

önkormányzatokra. Nagyon fontos célkitűzés a falvakból való elvándorlás csökkentése, a helyben foglalkoztatás elősegítése. A fiatal és képzett lakosság helyben tartását, és betelepülését ösztönző fejlesztések szükségesek, beleértve a lakhatást, valamint a munkavállalást elősegítő programokat.

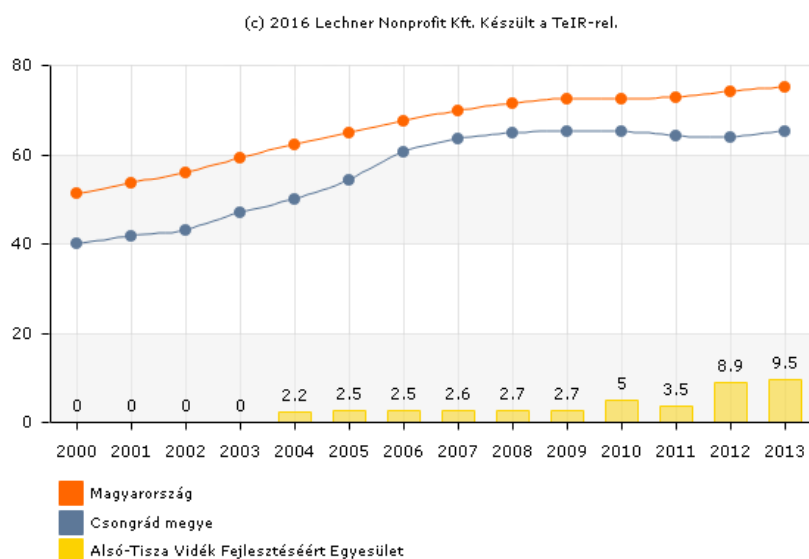
5. grafikon Vándorlási egyenleg (ezrelék)

Az ivóvíz megfelelő mennyiségben áll rendelkezésre a településeken, bár a minőségét illetően megállapítható, hogy egyes esetekben az arzéntartalma meghaladja a meghatározott határértéket. A felszín alatti vizek szennyezését, főleg a szennyvízkezelés hiánya a helyi szikkasztók és a nem megfelelő állattartás, valamint a szakszerűtlen mezőgazdasági vegyszerkezelés okozza.

A térségben minden településen van kiépített közüzemi ivóvíz-hálózat, a közcsontra rendszer kialakítása azonban jelentős elmaradásban van, főleg a legkisebb lélekszámú települések esetében. Az elmúlt néhány évben pozitív változás kezdődött a csatornázás tekintetében, több településen kialakításra került a rendszer, vagy jelenleg is folyamatban van a csatornahálózat kiépítése.

6. grafikon Közcsontra hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Térszerkezeti adottságok

Az akciócsoport területén az infrastruktúra kiépítettsége az országos átlagot tükrözi.

A térségbe nem vezet autópálya. Az M5-ös autópálya az akciócsoport településeitől 30-60 km-re halad el. A közlekedés szempontjából jelentős két főút, amely a térségen áthalad a 45-ös és a 451-es. A 451-es főút csak a két várost Szentest és Csongrádot érinti, melynek az elkerülő szakaszai mindkét város esetében elkészültek. A településeket összekötő és a belterületi szilárd burkolatú utak kiépültek ugyan, de a legtöbb szakaszon javításra szorulnak.

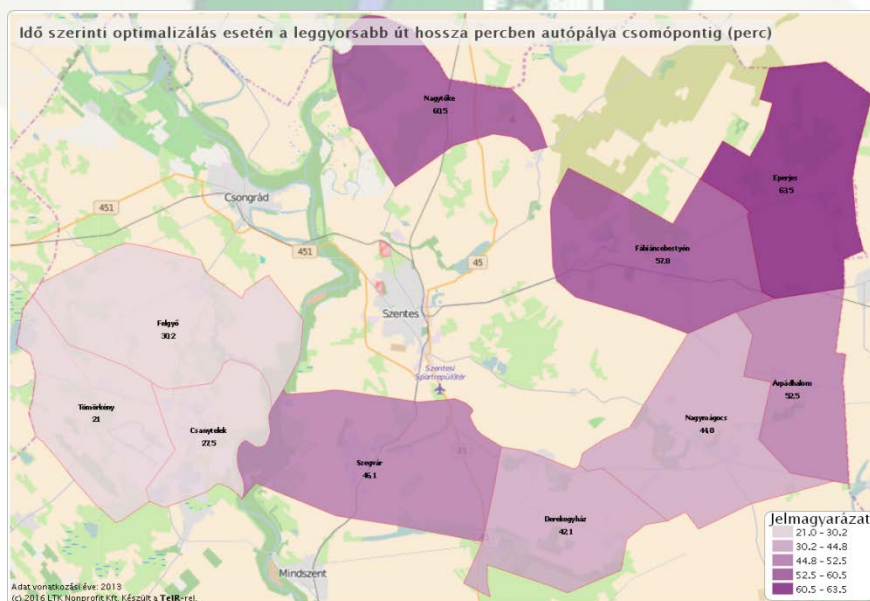
Összekötő és mezőgazdasági utak építése sürgető, ugyanis a települések kiterjedt tanyavilága leggyakrabban csak földúton közelíthető meg.

A településeken belüli és külső kerékpárút-hálózat folyamatos fejlesztés alatt van, de az igényekhez mérten ez még nem elégséges, valamint a minőségük sem megfelelő minden szakaszon. A kerékpáros forgalom a települések közelsége miatt jelentős, ezért mindenképpen szükséges a kerékpárutak további fejlesztése a biztonságos közlekedés érdekében.

Vasútvonal az akciócsoport területén lévő települések közül csupán négyet érint, azonban ezek a vonalak korszerűtlenek, a járatok száma és gyakorisága nem felel meg az igényeknek.

Tiszai kikötő Szentesen és Csongrádon található, mindkettő fejlesztésre szorul. Kisrepülőgépek fogadására alkalmas, füves repülőtér Szentesen üzemel.

7. ábra Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben autópálya csomópontig (perc)

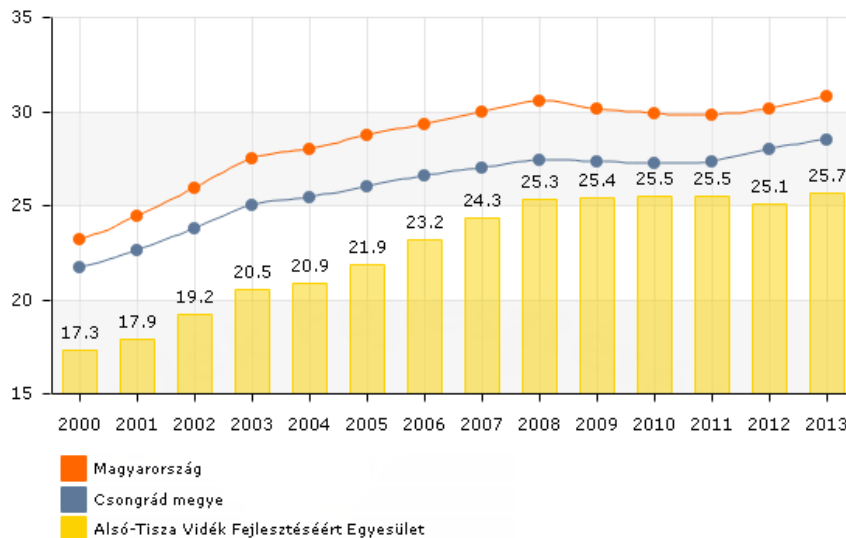

Az autóval rendelkezők számának nagysága elsősorban a terület elzártságától, illetve a gazdasági helyzettől függ. Térségünkben ez a mutató valamivel elmarad a megyei, országos átlagtól.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

8. grafikon Száz lakosra jutó személygépkocsik száma (db)

(c) 2016 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

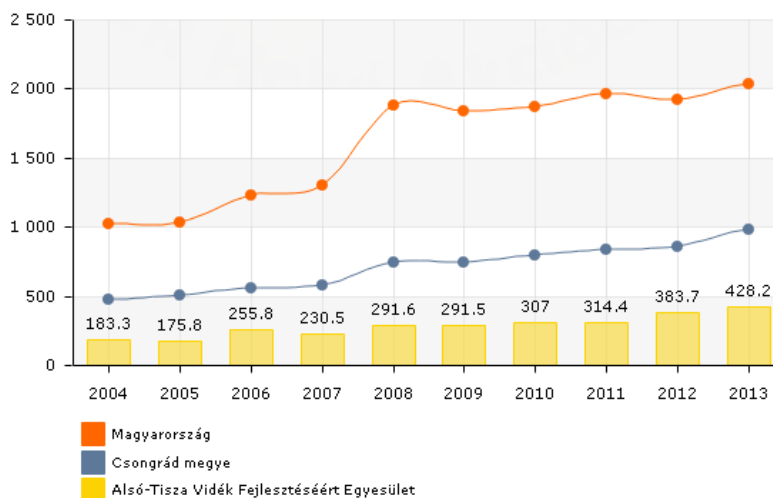

Gazdasági helyzet

A térség gazdasági struktúrája a kilencvenes években átalakult. Az állami munkahelyek, nagy gazdaságok, nagyvállalatok felbomlottak kisebb gazdasági társaságokra, másrészt új, többnyire kisméretű gazdálkodó szervezetek alakultak. Az ipar Szentes és Csongrád városban koncentrálódik. A HACS területén kevés munkahely van, amely foglalkoztatni tudná az eltérő végzettségi szinttel rendelkező lakosságot. Fő foglalkoztatóként az önkormányzatok szerepe erősödik a közmunka programok révén.

9. grafikon Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft)

(c) 2016 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A falvakban kevés a vállalkozás, így a térség vállalkozási aktivitása elmarad a megyei élvonaltól. A nagyobb vállalkozások többsége a feldolgozóipar, légtechnika, műszeripar, hűtőipari berendezések gyártása, húsipar, kisállat-eledelgyártás, bútorgyártás területén tevékenykedik. A térségben a többi településen a korábban működő ipari jellegű vállalkozások megszűntek, a kisebb feldolgozóipari üzemek többségével együtt. A mezőgazdaságon kívül, elsősorban a szolgáltatások terén működnek mikro- és kisvállalkozások, melyeknek egy része foglalkozik mezőgazdasággal.

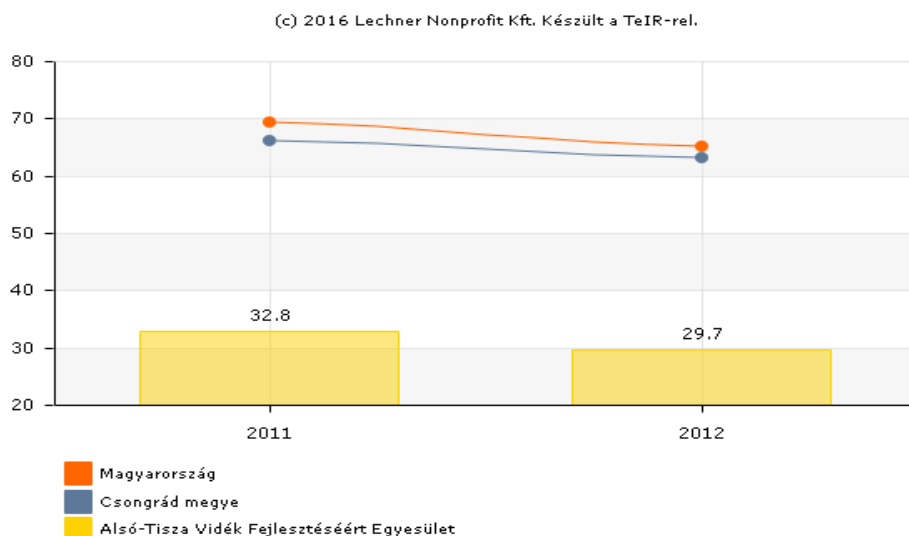
Az alföldön a mezőgazdasági termelés mindig is fő tevékenységnek számított, így évszázadok alatt magas színvonalú mezőgazdasági ismeretek alakultak ki, öröklődtek tovább generációról generációra. A mezőgazdasági nagyüzemek helyén közepes méretű vállalkozások alakultak kevés alkalmazottat foglalkoztatva, tevékenységi körükön kívül szolgáltatásokat nyújtanak a mezőgazdasági kistermelőknek, melynek jelentős része őstermelő.

Az akciócsoport kisebb településein tehát még mindig a mezőgazdaság szerepe, súlya számottevő, a lakosság jelentős része a mezőgazdaságból él, valamint a mezőgazdasági tevékenység révén jut jelentős kiegészítő jövedelemhez. A települések önkormányzatai is egyre inkább támaszkodnak a mezőgazdaságra, több településen elindultak mezőgazdasági közmunkaprogramok, az itt megtermelt élelmiszer bekerül a közétkeztetésbe, valamint felhasználásra kerül a segélyezésben is. Fontos lenne ugyanakkor a mezőgazdasági termékek értéknövelése, ennek a kisleptékű élelmiszer feldolgozás lehet a megfelelő módja. Ezzel a mezőgazdasági tevékenység továbbfejlesztése történne meg, az alapanyagok feldolgozásához, értékesítéséhez segítséget kell nyújtani a gazdálkodóknak.

A térségben a fenntartható, környezetbarát gazdálkodás szerepe napjainkban még elenyésző, pedig ennek a gazdálkodási formának a felfutása rövid távon, és országos szinten is prognosztizálható.

A kistermelőkre és a nagyobb mezőgazdasági egyéni gazdálkodókra is jellemző a vegyes gazdálkodás (több lábon állás). A gazdálkodók egyaránt foglalkoznak szántóföldi növénytermesztéssel, kertészeti kultúrákkal, állattenyésztéssel.

10. grafikon Működő vállalkozások száma ezer lakosra (db), 2011-től

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Ugyanakkor a településeken egyre növekszik a leszakadó lakosság száma, fontos cél ezen rétegek visszavezetése a munka világába, alternatív jövedelemszerzési lehetőség biztosítása. Korábbi időszakban a térségben nagyon elterjedt volt a hagyományos mezőgazdasági művelés és állattartás (háztáji termelés), azonban az országos tendenciáknak megfelelően sajnos itt is visszaszorulóban van. A háztáji gazdálkodás újbóli megerősítése a térségben sok családnak jelenthetne bevételt, jövedelem-kiegészítést, saját maga számára előállított egészséges élelmiszert. A rendszer életképességéhez a termékek piacra juttatásához szükséges értékesítési csatornák fejlesztése is elengedhetetlen. Pozitív hatás lehet még az elvándorlás mértékének csökkentése, a foglalkoztatottság erősítése.

A helyi, tájjellegű termékek is nagyrészt a mezőgazdasághoz, állattenyésztéshez kötődő, az alapanyagaik feldolgozásával előállított termékek (lekvár, szörp, gyümölcsle, bor, túró, sajt), ezeknél a versenyképesség növelése, elsődlegesen a helyi fogyasztókhoz való eljuttatása jelent kihívást a termelőknek.

A 90-es években végbement gazdasági átalakulás a térségben is - úgy, mint az ország teljes területén - megteremtette a munkanélküliség problémáját. A térség vállalkozásainak száma bővült ugyan, de a fejlődésük nem ennyire egyértelmű, ugyanis hiába jöttek létre új munkahelyek, a régiiek folyamatosan szűntek meg. A fiatalok számára, különösen a községekben nem születtek olyan munkahelyek, amelyek lehetőséget jelentettek volna a számukra.

A munkanélküliség mellett az egyre növekvő számban előforduló úgynevezett inaktívak (öregségi, rokkantsági nyugdíjasok és járulékosok) módosítják a népesség gazdasági aktivitás szerinti összetételét. Tehát a térségre is jellemző az országos tendencia, mely szerint a gazdaságilag aktív személyekre egyre több eltartott, egyre nagyobb teher jut.

Önkormányzati becslések szerint a valós munkanélküliség ettől lényegesen magasabb lehet. Ezen munkanélküliek egy része alkalmi munkából él, egy része időnként közmunkát végez. Mások családi gazdaságokban tevékenykednek, míg nem találnak megfelelő munkahelyet, és sajnos megállapítható, hogy léteznek olyan munkanélküliek is, akik egyáltalán nem szándékoznak munkát vállalni. A munkavállalók ingázása a térségben is létezik, településként legalább 30-40 munkavállaló a városokba (Csongrád, Szentes) jár dolgozni.

A foglalkoztatás ágazatonkénti területi eloszlását vizsgálva megállapítható, hogy az ipar szinte kizárólag Szentes és Csongrád városokban koncentrálódik.

Az iparban dolgozó szakmunkások egy részének a cégek visszajelzése szerint, az átképzésére lenne szükség a folyamatosan újuló technológiai fejlődés miatt. A többi településen a legfontosabb megélhetési forrás a lakosság számára a mezőgazdaság. Ezen településeken a mezőgazdasági kistermelés szerepe a családok megélhetésében elsődleges, csaknem minden családra jut egy gazdaság. Mezőgazdasági jövedelem kiegészítő tevékenységet szinte minden család folytat, de a kevés munkalehetőség miatt, sokaknak ez a főállása. A mezőgazdaságon belül egyaránt jelen van a térségben a kertészet, az állattenyésztés, és a szántóföldi növénytermesztés. Az utóbbi időszakban az

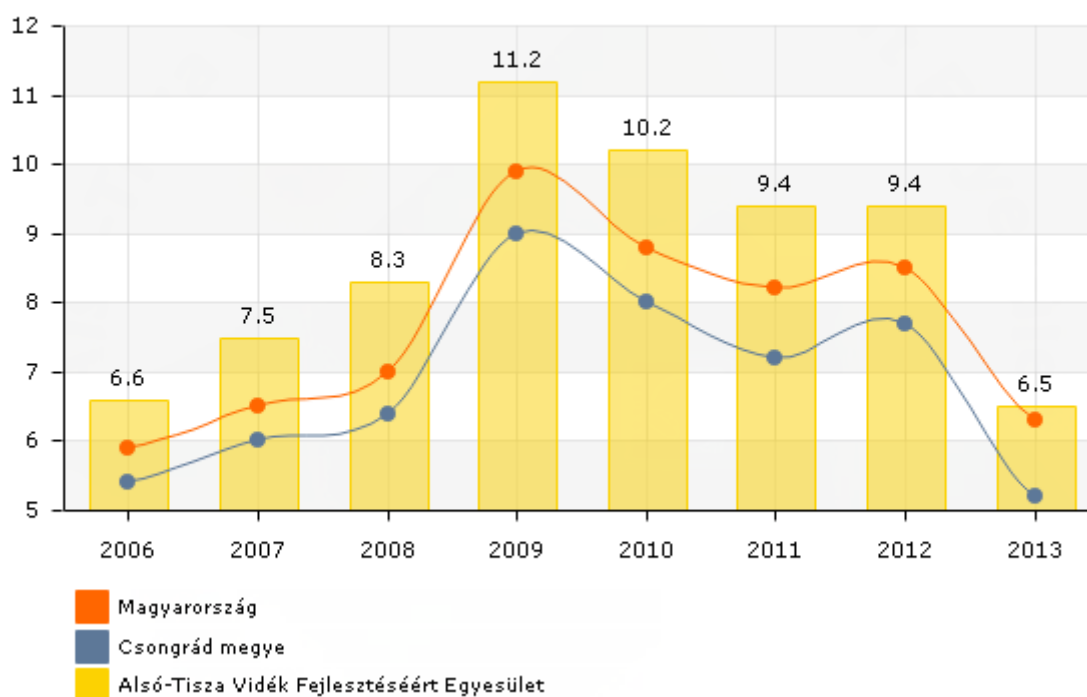
HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

állattenyésztési ágazat versenyképessége romlott a legtöbbet, és egyre többen hagytak fel ezzel a tevékenységgel.

A munkanélküliségi ráta meghaladja az országos és megyei átlagot, mely a térség kistelepüléseit még fokozottabban sújtja, mint a viszonylag jobb helyzetben lévő két várost.

11. grafikon Munkanélküliségi ráta (%)

(c) 2016 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

A munkanélküliség csökkenésében –az országos tendenciáknak megfelelően- komoly szerepe van a közfoglalkoztatásnak, ami bizonyos társadalmi csoportok esetén szinte az egyedüli elérhető munkalehetőség a térségben.

**HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA
ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET**

Közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma 2016. január		
Járás	Település	Létszám
Csongrádi	Csanytelek	98
	Csongrád	370
	Felgyő	54
	Tömörkény	74
Szentesi	Árpádhalom	42
	Derekegyház	72
	Eperjes	29
	Fábiánsebestyén	10
	Nagymágocs	105
	Nagytőke	18
	Szegvár	60
	Szentes	323

12. táblázat Közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma 2016. január

Környezeti adottságok és kulturális erőforrások

A nagyobb folyóvizek minősége az országhatáron túli szennyezés mértékétől függően változik, míg a térségi jellegű felszíni vízfolyások minősége sok esetben a mezőgazdasági tevékenység, illetve a kommunális eredetű szennyezés miatt, időnként és területenként változó.

A legtöbb településen már megszülettek, illetve készülnek környezetvédelemmel kapcsolatos rendeletek, de sok esetben ezek megvalósítása a tárgyi feltételek (pl. szennyvízkezelés) hiánya miatt késik.

A megújuló energia hasznosítása –a kedvező földrajzi fekvés következtében- fontos kitörési pont lehet, így az infrastruktúra fontos elemei már mai is a nagy számban előforduló termál kutak. A termálvíz készlet hasznosítása több településen is megvalósul, a városokban gyógyvízként is felhasználják. A termálvíz energiájának legjelentősebb felhasználási területe - a középületek fűtésén kívül - a termálfürdők, valamint a mezőgazdaságon belül a kertészeti ágazatban a növényházak fűtése. Az utóbbi felhasználás az elmúlt években dinamikus fejlődésen ment keresztül, de hosszabb távon még jelentős potenciál van a megújuló energia kiaknázásában.

A térség településein fellelhetők az épített örökség emlékei. Helyi jelentőségű védett épületek, műemlékek számos településen megtalálhatók. Állaguk megóvása a jövő generációi számára szükségesek.

A térségben számos különböző szinten védett terület található: országos- és helyi jelentőségű védett természeti területek közül kiemelkedő, a térség legjelentősebb természeti értéke a Körös-Maros Nemzeti Park területéhez tartozó Cserebökényi puszták, illetve a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetbe tartozó Csaj-tó. A védett természeti területeket tovább növelik a Tisza-menti ártéri erdők, illetve a Natura 2000 területek. A környezeti értékek turisztikai kihasználásában még nagy lehetőségek rejlenek.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A térség felszíni vizei komoly árvízveszélyt is jelenthetnek, továbbá a „vízbőség” a mély fekvésből adódóan belvizes problémaként is jelentkezhet. A térség szélsőséges időjárási viszonyosságai miatt nyaranta aszályveszéllyel is számolni kell.

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület tervezési területén kiterjedt és aktív civil szférát találunk, nagyon sok civil szervezet dolgozik. A térségben a civil szervezetek száma ebben az évtizedben megnövekedett. Nagy többségük a szociális ellátás és egészségügy, a művelődés, a sport és az oktatás területén működik.

Legnagyobb számban az egyesületi forma terjedt el. Csaknem minden településen megtalálható sportegyesület, idősök klubja, polgárőrség, nagycsaládosok egyesülete, mozgáskorlátozottak egyesülete, horgász egyesület, vadásztársaság. Gyakori a gyermekek oktatását, nevelését célzó civil szervezetek, tűzoltó egyesületek, néptánc együttesek, gazdakörök, lovas egyesületek, népdalkörök, környezetvédő egyesületek.

A vidéki szellemi és közösségi élet fejlesztésében kulcsszerepük van a civil szervezeteknek, mellettük elsősorban a települési önkormányzatok kapcsolódnak még be ebbe a tevékenységbe. A 2007-2013. közötti programozási időszakban a közösségi terek létrehozása, infrastrukturális fejlesztése, rendezvények szervezése évről-évre folyamatos volt a pályázati kiírások segítségével, de leginkább a térség két városában volt jellemzőbb. A kistelepüléseken általában kevesebb rendezvény valósult meg, a települések közösségeinek összetartó ereje csökkent. A civil szféra legnagyobb kihívása napjainkban az, hogy képes legyen a saját működését finanszírozni. Pályázatok, különböző támogatások nélkül ez nem lehetséges, e tekintetben kell minden segítséget megadni ezen szervezeteknek. A különböző társadalmi csoportok közötti együttműködési hajlandóság sincs megfelelő szinten, a térség fejlődésének elősegítése érdekében a kohézió erősítése alapvető fontosságú lesz a jövőben.

Az érdekképviselői társadalmi szervezetek közül a két városban a kamaráknak találhatóak kirendeltségei. A legtöbb településen a civil szerveződések működése helyi jellegű, Szentesen országos hatáskörű civil szervezet is tevékenykedik. Több területen lehetne együttműködéseket kialakítani.

A térség természeti adottságai kedvezőek a turizmus szempontjából, elsősorban az aktív turizmushoz (vadász, lovas, horgász, vízi) megfelelőek a helyi adottságok. A korábbi pályázati kiírásaink segítségével már jelentős fejlesztések történtek elsősorban a horgász, lovas turizmus területén, de a felszíni természetes vizek nagy száma és a horgászatot/horgásztatást érintő kedvező jogszabályi változások miatt ezen a területen is vannak még fejlődési lehetőségek.

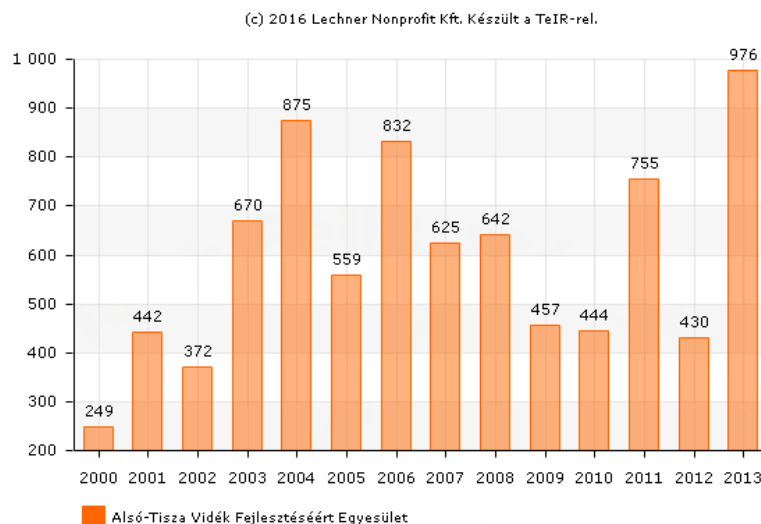
A turizmusfejlesztés elengedhetetlen részét képezi a települések környezeti állapota. A rendezett, vonzó településkép a térség turizmusát, a látogatói számot nagymértékben befolyásolja. Térségünk települései ebben a tekintetben lemaradásban vannak; látvány térelemek, zöld felületek felújítása, létrehozása több településen pozitív hatással lenne a turizmusra.

Mivel az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület tervezési, jogosultsági területébe az akciócsoporton belül található két város csak külterülettel kapcsolódik be, a falusi szálláshelyek

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

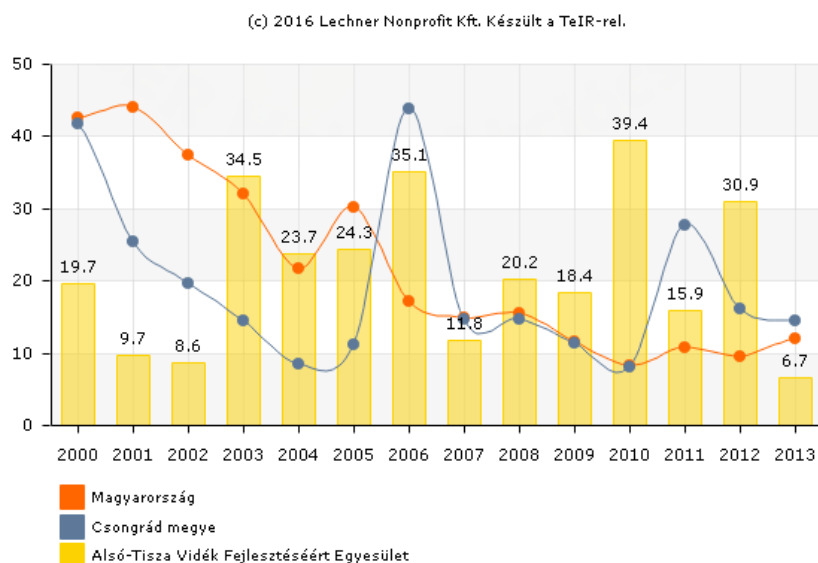
szerepe támogatási szempontból megnő ebben a ciklusban. A vendégéjszakák száma nem mutat kiegyenlítettséget, egy-egy megrendezett nagyobb esemény esetén kiugró értékeket produkál.

13. grafikon Vendégéjszakák száma a falusi szálláshelyeken (db)

Az országos, megyei adatokhoz viszonyítva a külföldiek aránya a szálláshelyeken jónak számít, aminek több tényezője van (pl. vadászturizmus), ez a terület lehetne a jövőben is kiugrási lehetősége a térségnek a turizmus vonatkozásában.

14. grafikon Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák aránya a falusi szálláshelyeken (%)

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Összegzésként megállapítható, hogy nagy problémát jelent a térségben a hiányos infrastruktúra, a magas munkanélküliség, a lakosság elöregedése, a fiatalok elvándorlása, a tőkehiányból adódóan a vállalkozói aktivitás csökkenése. Az előrelépési lehetőségek között fontos szerepe lehet a turisztikai infrastruktúra és kínálat bővítésének, a helyben előállított termékek szerepének növelésének, a piacra juttatás segítésének, a mezőgazdasági termékek feldolgozása támogatásának, valamint a civil szervezetek megerősítésének.

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület „Európai Unióval az Alsó-Tisza vidékért” elnevezésű Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájában megfogalmazott célkitűzésekkel a foglalkoztatottság és jövedelmek növelését, valamint az életminőség javítását, ezáltal a térség népesség-megtartó képességének fokozását kívántuk elérni.

Az Európai Unióval az Alsó-Tisza Vidékért Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései:

- I. Falvak megújítása
- II. Vidéki örökség megőrzése
- III. Vállalkozásfejlesztés
- IV. Turizmus fejlesztése
- V. Helyi agrár termékek feldolgozási, értékesítési lehetőségeinek megteremtése
- VI. Kulturális és közösségi rendezvények megvalósításának támogatása
- VII. Megújuló energiákra épülő fejlesztések megvalósítása
- VIII. Civil szervezetek térségi szerepének növelése

A stratégia felülvizsgálatára a programozási időszak alatt 2 alkalommal került sor, elmondható, hogy a SWOT elemzésben korábban feltárt gyengeségek továbbra is fennállnak, hiszen például a munkanélküliség problémája továbbra is létezik. A községi középületek, a település megjelenésében szereppel bíró épületek állapota javult. Gazdaságfejlesztésre irányuló pályázatok (mikrovállalkozás fejlesztés, turizmus, LEADER gazdaságfejlesztési jogcímek) száma igen magas arányt ért el, a kiosztott forrás nagysága meghaladja az 1 milliárd forintot.

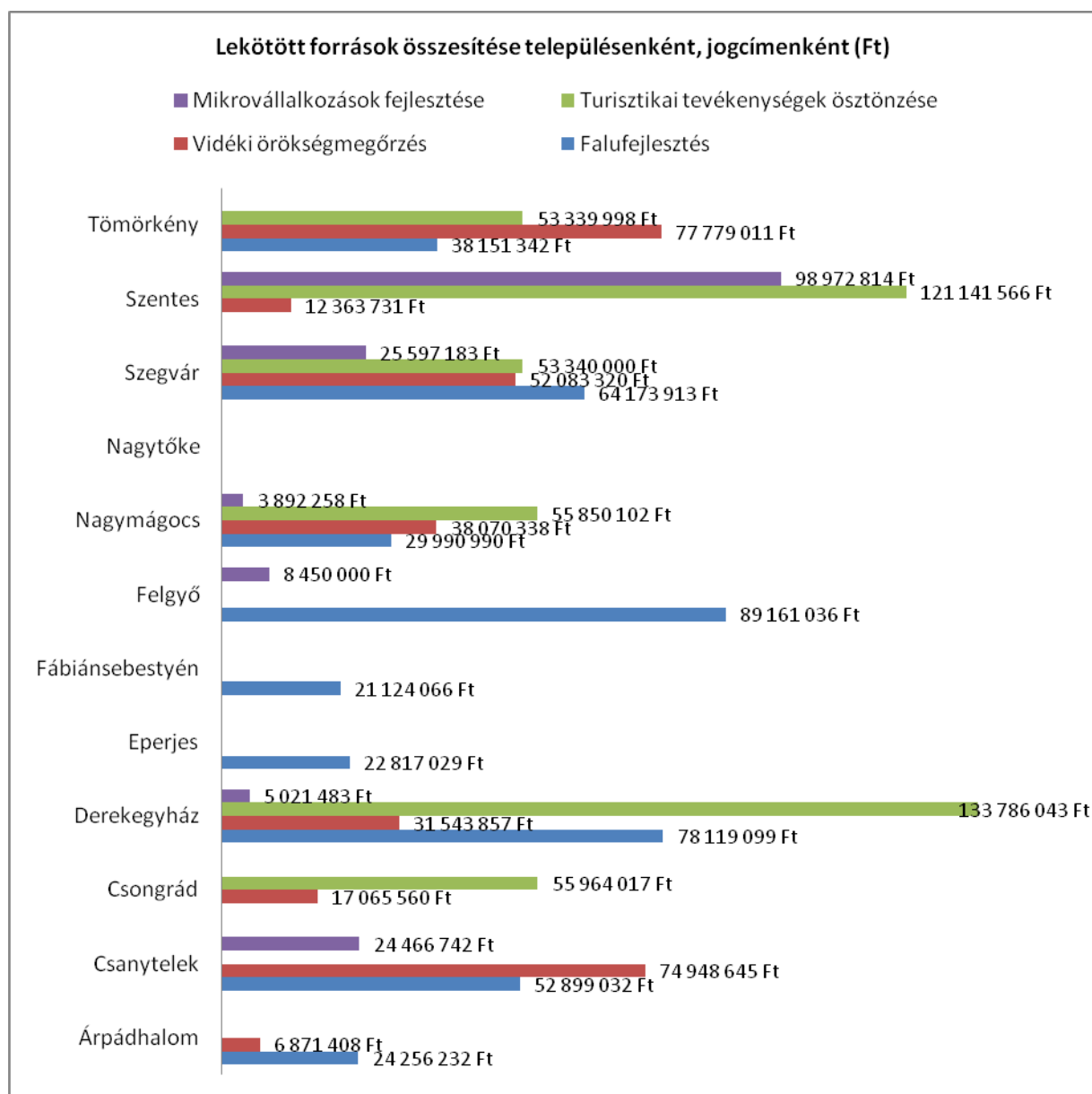
A 7 éves programozási ciklus alatt (2007-2013) – mely pályázati szempontból tulajdonképpen a 2009 és 2014 közötti időszakot öleli fel – 9 alkalommal nyílt lehetősége az érdekelteknek pályázat/támogatási kérelem benyújtására.

Ezek az időszakok:

- 2009. januári beadás – III. tengely 1. kör
- 2009. novemberi beadás – LEADER 1. kör
- 2009. decemberi beadás – III. tengely 3. kör
- 2011. novemberi beadás – LEADER 2. kör

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

- 2012. júliusi beadás – III. tengely 4. kör (turisztika, mikrovállalkozás)
- 2012. novemberi beadás – III. tengely 4. kör (faluk, vidéki örökség)
- 2013. júniusi beadás – LEADER 3. kör
- 2014. januári beadás – III. tengely 5. kör (turisztika)

15. ábra Lekötött források összesítése településenként, jogcímenként (Ft)

Az 1. körben (III. tengely falumegújítás, vidéki örökség, mikrovállalkozás fejlesztés., turisztika) az Egyesülethez 36 db támogatási kérelem érkezett be, melyből 26 db kérelem részesült pozitív elbírálásban. A 2. körben 19 pályázatot adtak be a térségből, ezen pályázatok közül 15 db nyertes került kihirdetésre. A 3. körben 20 db támogatási kérelemből 10 db nyertes projekt született. A 4. körben 30 db pályázat érkezett be irodánkhoz, melyből 21 nyertest sikerült kihirdetnünk. Az 5. benyújtási időszakban a mikrovállalkozás és turisztika jogcímek meghirdetésekor 6 beérkezett kérelemből 3 db nyertes projekt került kihirdetésre, a falu és vidék jogcímek esetén 18 kérelemből 12

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

nyert el támogatást. A 2013. júniusi beadású pályázati időszak volt a leggyümölcsözőbb, ekkor 85 db beadott pályázatból 72 db nyertes projekt született meg. Az utolsó benyújtási időszak 2014. év januárjában a turisztika jogcím volt. Ezen jogcím keretében 12 db támogatási kérelem érkezett be a HACS-hoz, ezek közül 7 projekt volt amely támogatási döntésben részesült.

A HACS a III. tengely teljes rendelkezésre álló forrásából 286908 eurót, azaz körülbelül 85 millió forintot nem tudott lekötni.

A III. tengely össz forráslekötése 1.371.240.815 Ft, ebből a lekötésből a legnagyobb a turisztika jogcímé, a teljes összeg 34%-a. Falumegújításra 31 %, vidéki örökségre 23%, mikrovállalkozás jogcímre pedig az összeg 12%-a jutott. Ezek alapján megállapítható, hogy a III. tengelyből 46% kimondottan gazdaságfejlesztésre irányult.

A LEADER forráslekötése 677.535.143 Ft. A teljes lekötött forrás 62%-a gazdaságfejlesztésre, 38%-a pedig szolgáltatásfejlesztésre irányult.

A teljes pályázati időszakban 166 nyertes projekt született a HACS közreműködésével. A legtöbb pályázat/kérelem Szentestől érkezett be, a legkevesebb pedig Nagytőke településről.

A teljes időszakra elmondható, hogy a Helyi Akciócsoportnál és munkaszervezeténél maximálisan megvalósult a partnerség – mint LEADER alapelv. Igaz ez a tervezés, a megvalósítás folyamatára is. A HACS nemcsak a térségi szereplők között és szereplőkkel hozott létre kapcsolatot, de úgymond külső közreműködőkkel is. Jó partnerség alakult ki a közreműködő szervezetekkel is, a mindenkor Irányító Hatósággal, valamint a Kifizető Ügynökséggel.

A III. és IV. tengelyes támogatott projektek eredményeivel kapcsolatosan az alábbiakról is fontos említést tenni. A III. tengelyes támogatott projektek alapján elmondható, hogy a települések körében a falumegújítás és vidéki örökség megőrzése kiírások voltak az irányadó fejlesztési lehetőségek, melyek nem a helyi gazdasági életet hívatott elősegíteni, hanem az itt élők identitástudatát, a települések élhetőbbé tételét.

Ezekben belül is kiemelendő a hitellel kapcsolatos leromlott épületek, templomok felújítása, melyek esetében a vallási szervezetek a helyi önkormányzatok támogatásával valósították meg a fejlesztéseket, ezzel is elősegítve a helyi lakosok vallási hovatartozásának erősítését. A kisebb települések templomainak felújításával, nem ritkán 30-40 éve húzódó dolgok megvalósítására kerülhetett sor. Derekegyháza a temető ravatalozó felújításával a végtisztesség és a kegyelet megadására a lehetősége immár biztosított a modernizált épületben.

Jelentős volt a helyi vidéki térség további erősítésének érdekében, a kisebb településeken az úgynevezett mezőgazdasági, termelői jelleg erősítése piacok, árusítóhelyek, kiszolgáló épületek kivitelezésével. Példaként Tömörkény község piaci elárúsítóhelyek kialakításával, a már korábban is meglévő piac komfortosabb, a vevők és eladók számára ideálisabb feltételek biztosításával hamar népszerű lett.

A kisebb településeken a meghatározó képet mutató épületek felújításával, játszóterek, sportolásra alkalmas területek kivitelezésével fontos lépést tettek előre a pályázók, az élhetőbb településkép kialakítása érdekében. A Felgyői játszótér fontos fejlesztés volt a település életében, hiszen ez volt az első olyan létesítmény a településen, mely már az új előírások alapján gyermekbarát burkolataival és

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

játékaival az ifjúság és a szülők szívébe lopta magát. Árpádhalom, Szegvár vagy Tömörkény mindennapjaiban is fontos előrelépés volt a kulturált sportolási lehetőséget és helyszínt biztosító játszótér, sportpálya átadása.

A III. tengelyes támogatások gazdaságfejlesztésre ható kiírásai a mikrovállalkozások és a turisztikai tevékenységek fejlesztése érdekében kiírt pályázatok voltak.

A turisztikai fejlesztések nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a térségben található szálláshelyek számának emelésével biztosított a változatos és különböző típusú látványosság elérhetősége. A fejlesztések során nemcsak szálláshely, hanem az itt élő emberek mindennapjait is befolyásoló fejlesztések is történtek: Ökopark fejlesztés, vízparti látványosságok, hagyományörző tanya kialakítása, ahol nem csak a térség határain kívülről érkezők érezhetik jól magukat.

A mikrovállalkozás fejlesztés kiírásokban, többnyire a már vállalkozást működtető pályázók voltak többségben, széles spektrumúak voltak a fejlesztés tárgyai. Számottevő volt a vállalkozáshoz szükséges eszközbeszerzések megvalósítása, illetve új profil érdekében más eszköz beszerzése. Voltak olyan pályázók, akik új épület, vagy üzemcsarnok felépítésével bővítették a jelenlegi vállalkozásukat. Elmondható, hogy a pályázók jelenleg is működő tevékenységgel rendelkeznek, hirdetik magukat, tehát a fejlesztések pozitív hatással bírtak a jelenlegi helyzetükre.

A IV. tengelyes források felhasználása a két jogcím típus köré épült: szolgáltatásfejlesztés és gazdaságfejlesztés. Az intézkedések kialakítására, az alulról jövő kezdeményezés értelmében, az önkormányzati, civil és gazdasági szféra együttesének igényei alapján került sor.

A szolgáltatásfejlesztés során az önkormányzatok, civil szervezetek, mint pályázók kerültek előtérbe. Igény mutatkozott, a települések civil szervezeteinek működésének elősegítésére, így közvetve, a lakosság élhetőbb környezetének elősegítésére. A szolgáltatásfejlesztési intézkedéseken keresztül sor került civil szervezetek telephelyeinek, működésükkel kapcsolatos épületek felújításra. Fontos volt, az eszközbeszerzések támogatása melyek során a kulturális és sportéletben aktívan részt vevő szervezetek és önkormányzatok további tevékenységük színvonalasabb ellátása lett biztosítva (pl.: hangtechnikai eszközök, színpad).

A másik fontos intézkedés csoport a rendezvények támogatása. A 2007-2013-as időszakban nagyon fontos jelentősége volt, nemcsak a települési önkormányzatok, hanem a civil szervezetek életében, így a lakosokéban is ez a fajta támogatás. Számtalan nagysikerű települési hagyományörzőnek tekinthető rendezvény valósult meg, LEADER támogatásból. Megemlíteném, hogy több alkalommal is megvalósult több települést is érintő rendezvénysorozat, mely nemcsak a gyerekek, de a felnőttek között is népszerűvé vált.

A gazdaságfejlesztéses pályázatok, zömében a kisebb költségvetésű helyi mikrovállalkozások segítségét célozta és célozza. Ez a fajta támogatás a LEADER TK1 és leginkább a TK3 körben érte el a csúcspontját. A végére érte el azt a szintű ismertséget, mely lehetőséggel a helyi gazdaság mikro szereplői próbáltak és tudtak élni. A fejlesztések során több olyan pályázó is megvalósította elképzeléseit, akik, további fejlesztéseket eszközölnek a közeljövőben, mintegy ráépítve a korábbi lehetőségekre. Ezekben a kiírásokban is a vállalkozás fejlesztéséhez szükséges eszközök beszerzése volt a döntő, de szép számmal történtek komoly ingatlan építéssel beruházások.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Összefoglalva, az elmúlt évek tapasztalatai alapján elmondható, mindegy, hogy a közösségi élet szempontjából volt a támogatás, vagy a gazdasági élet fejlesztése miatt valósult meg a beruházás, jelenleg is kihatással vannak a térségben élőkre. Számtalan esetben érdeklődnek a leendő források elérhetőségéről, hogy a múltban már megvalósított eseményeket, újra még színvonalasabban megrendezhessék. A térség gazdasági mikro szereplői is várják a lehetőségeket, hiszen a források, a térség „legkisebb” szereplőinek segítését célozta és célozza.

A HFS alkotás során a megbeszélések, a beérkezett ötletek, megkeresések alapján előtűnik, hogy a stratégiát, milyen, már korábban elindított vonal mentén kell továbbvinni.

Mivel a korábbiakkal ellentétben, a 2014-2020-as időszak LEADER forrása erősen lecsökkent, a fentiek figyelembevételével a korábbi tapasztalatok beépítésével kell az új stratégiát kialakítani.

Releváns következtetések a HFS intézkedések szempontjából:

- gazdaságfejlesztés szempontból fontos, hogy a térségi mikrovállalkozások (egyéni-, társas, őstermelő), igényeiknek megfelelő lehetőségeket kapjanak. A VP és GINOP programok biztosítanak pályázati felhívásokat a vállalkozások számára, de azok nagyságrendjükben, feltételeikben nem kapcsolhatók össze a támogatást igénylők lehetőségeikkel.
- szolgáltatásfejlesztés szempontból fontos, hogy a települési civil szervezetek és önkormányzatok számára továbbra is biztosítva legyen, ez a támogatási lehetőség. A térség két 10.000 főt meghaladó lakossággal rendelkező települése csak külterülettel pályázhat, így ezek pályázati lehetőségei a később megnyíló TOP CLLD-ből biztosítható

Releváns tapasztalatok a HFS szempontjából:

- fontos a gazdaságfejlesztés, a mikrovállalkozások és a települési önkormányzatok, civil szervezetek szempontjából, közösségi gazdaságfejlesztés
- térségi gazdasági potenciál erősítése
- a térségi viszonyok figyelembevételével a kisléptékű gazdálkodás fejlesztésének támogatása
- helyi háztáji integrációs rendszerek kialakításának ösztönzése
- kisléptékű élelmiszer feldolgozás elősegítése
- közösségi tér építése, létrehozása, infrastrukturális fejlesztése
- a településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése
- turizmusfejlesztés
- vidéki szellemi és közösségi élet fejlesztése
- fiatalok helybentartását és betelepülését ösztönző fejlesztések

A cselekvési terv összeállításában a korábban már bevált intézkedések, további átalakítások figyelembevételével a jövőben is felhasználásra kerülnek:

- közösségi gazdaságfejlesztés
- térségi gazdasági potenciál erősítése
- helyi háztáji integrációs rendszerek kialakításának ösztönzése
- kisléptékű élelmiszer feldolgozás elősegítése

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

- közösségi tér építése, létrehozása, infrastrukturális fejlesztése
- a településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése
- turizmusfejlesztés
- vidéki szellemi és közösségi élet fejlesztése

A cselekvési tervben új intézkedésként az alábbi kerülne be:

- fiatalok helybentartását és betelepülését ösztönző fejlesztések

Hiszen hiába a fejlesztés, ha azokat nincs aki igénybe vegye, illetve a közösségi élet résztvevőinek száma lecsökken.

A következő programozási időszakra, 2014-2020 között az új stratégia megalkotása/megvalósítása során a különböző civil szervezetek és a vállalkozók, valamint önkormányzatok közötti együttműködések erősítésével a térség további optimális fejlődése biztosítható. A program kiterjedtségét vizsgálva megállapítható, hogy minden településről jelentős számú civil szervezet, vállalkozás valamint az összes települési önkormányzat aktívan részt vett a tervezés folyamatában, projektötleteik, elképzeléseik beépültek a stratégiába, ezt tovább kívánjuk fokozni.

4.3. A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

A HACS 2014-2020 közötti programozási időszakban elsősorban a Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett intézkedések, valamint a LEADER intézkedések fejlesztési forrásainak lehívásában kíván a helyi szereplőknek segítséget nyújtani a források lehívásában. A HACS tervezi Térségek közötti együttműködési projektek megvalósításához forrás lehívását, illetve az EFOP-os kiírásokra is számítunk.

A HFS tartalmát befolyásolják: Vidékfejlesztési Program, Csongrád Megyei Területfejlesztési Operatív Program és a Gazdaságfejlesztési Innovációs Operatív Program

1. Külső koherencia, kiegészítő jelleg: Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület a HACS tervezési területén működő szervezetek, itt tevékenykedő személyek számára kíván tanácsadó, menedzsment tevékenységgel segíteni. A stratégiánk elsősorban a Vidékfejlesztési Programhoz kapcsolódik, az alábbi intézkedésekhez:

-Kertészet korszerűsítése, üveg- és fóliaházak létrehozása, öntözés kialakítása, gyógynövénytermesztés, technológiai fejlesztése, gépbeszerzés. Ezen jogcímek erősítik a gazdaságot, új munkalehetőségeket teremtenek.

-Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban VP intézkedés növeli a térségi mezőgazdasági termékek feldolgozottságát, helyi termék előállításának fokozását, munkahelyeket teremt.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

- A mezőgazdasági tevékenység diverzifikálása segíti különböző szolgáltatások elindítását a térségben, különösen a turisztika területén. Szintén segíti a fiatalok megtartását és vonzását, a munkahelyek teremtését a nem mezőgazdasági vállalkozások indításának támogatása.
- A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás szintén segíti a fiatalok helybentartását, új munkalehetőségek megteremtését.
- A mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése segíti a mezőgazdaságban tevékenykedők gazdálkodását.
- Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztésének támogatása: szolgáltatásfejlesztés és termelés indítása, fejlesztése segíti a meglévő mezőgazdasági termelőink egyéb, nem mezőgazdasághoz kapcsolódó szolgáltatásaink és termék előállításának fejlesztését, elindítását, ami tovább bővítheti a térségben elérhető szolgáltatások és termékek körét, így segíti a gazdaságfejlesztést.
- A településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés egyrészt segíti a turisztikai lehetőségeket, másrészt a közösségépítést, illetve csökkenti a környezetterhelést és a fenntartási költségeket.
- A helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése lehetőséget biztosít a térség helyi termelőinek a megtermelt alapanyagok, előállított helyi termékek értékesítésére, ami javítja a térség gazdasági lehetőségeit.
Az egyedi szennyvízkezelés segíti a hiányzó infrastruktúra pótlását, csökkenti a környezetterhelést.
- Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapot javításához, karbantartásához szükséges erő-és munkagépek beszerzése egyrészt javítja az infrastruktúrát, másrészt hozzájárul a turisztikai lehetőségekhez azáltal, hogy a külterületi utakat alkalmassá teszi biciklis, lovas, gyalogos turisták általi használatához.
- Támogatni kívánjuk LEADER térségünkben a REL és a helyi piacok kialakítását, fejlesztését, továbbá együtt kívánunk működni a szomszédos LEADER HACS területeken tevékenykedő termelőkkel, helyi piacokkal, REL csoportokkal is.
- A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) alábbi támogatásai kapcsolódnak leginkább a HFS végrehajtásához:
Mikro- kis- és középvállalkozások termelési kapacitásának bővítése; Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése. Ezen intézkedések a nem mezőgazdasági szektorban működő vállalkozásokat, szolgáltatókat támogatják, hozzájárulnak a munkahelyteremtéshez, a gazdasági potenciál erősítéséhez.
- Bejárható Magyarország program: program legfőbb célkitűzése az ország minél részletesebb turisztikai megismertetése a potenciális, aktív szabadidős sporttevékenységeken keresztül. A programhoz a térségi vonzerő növelésével, szolgáltatások színvonalának emelésével járulhat hozzá stratégiánk.

-A Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) több intézkedése is kapcsolódhat a Helyi Fejlesztési Stratégiánk végrehajtásához.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) öt prioritást fogalmaz meg. Beavatkozásai főként a társadalmi kohézió erősítését szolgálják. Megállapítja, hogy a szegénység elleni küzdelem összetett, nagy fejlesztési igényű kihívás, amit csak több operatív program tud együttesen megoldani. Ezek egy részénél szervező, tanácsadó, projektmenedzseri feladatok ellátójaként kívánjuk segíteni a HACS térségében megvalósuló projekteket.

A LEADER HACS a térség intézményeivel, civil szervezeteivel összefogva kíván részt venni partnerként az EFOP 1.7 intézkedésében: Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörésére. Ezen intézkedés segítheti a térségben felhasználható képzések megszervezését, a hátrányos helyzetűek munkába állását, a fiatalok helyben tartását, a közösségépítést, a vidéki identitás erősítését, gyermekek részére különböző foglalkozások megvalósítását, a hátrányos helyzetű gyermekek részére táborprogram kialakítását, az érintettek és a különböző szakemberek közötti egyeztetések, műhelymunkák lebonyolítását, a környezeti fenntarthatósági szempontoknak való megfelelést.

A Terület-és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) Csongrád megyei prioritásai szinte teljes mértékben kapcsolódnak a HFS-hez. A foglalkoztatás segítése és életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével; Gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés; Fenntartható települési közlekedésfejlesztés; Önkormányzatok energiahatékonyságának és a megújuló energiafelhasználás arányának növelése; Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése; A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése; A társadalmi együttműködés erősítést szolgáló helyi szintű komplex programok; Helyi közösségi programok megvalósítása; Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése; Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés; Foglalkoztatás növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések.

A TOP-CLLD kiírás keretében egyesületünk tagként, esetleges menedzsment feladatokat ellátó szervezetként kíván bekapcsolódni az újonnan alakuló városi HACS(ok) munkájába, ezzel is erősítve a közösségi és kulturális fejlesztések megvalósítását.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA **ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET**

4.4 SWOT

16. táblázat SWOT analízis

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
• a térség természeti adottságai kedveznek a turizmusnak • kulturális és épített környezeti értékek • kiterjedt és aktív civil szféra • tájjellegű termékek • magas színvonalú mezőgazdasági ismeretek • két nagyobb város is a helyi akciócsoport területén belül található • megújuló energiában rejlő lehetőségek a kedvező fekvés miatt	• hiányos infrastruktúra (pl:utak, felszíni vízelvezetés) • közutak rossz állapota • munkanélküliség • nem versenyképes helyi termékek • a fenntartható, környezetbarát gazdálkodással kapcsolatos tapasztalatok hiánya • fiatalok elvándorlás • képzett lakosság elvándorlása • lakosság elöregedése • a vállalkozói aktivitás csökken • tőkehiány • a térség természeti adottságai kihasználatlanok • hagyományos mezőgazdasági művelés és állattartás csökkenő mértéke (háztáji) • közösségi élet feltételeinek hiányossága • forráshiány • együttműködési hajlandóság hiánya
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
• vidékfejlesztési pályázatok • a belföldi turizmus erősödik • igény a helyben előállított termékekre • minőségi/helyi termékek iránti kereslet növekedése	• a LEADER pályázatokkal kapcsolatos csökkenő pályázói aktivitás • természeti károk (belvíz), kiszámíthatatlan időjárási viszonyok • a fiatalok és a képzett lakosság elvándorlása a térségből folytatódik

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

• a közeli nagyváros, mint felvevő piac szerepének erősödése • A geotermikus és más megújuló energiaforrások emelkedő arányú hasznosítását erősítő programok, intézkedések, támogatások • egyre nagyobb számú civil szervezet jelenléte a térségben • rekreációs tevékenységek iránti igény növekedése	• helyi termék iránti kereslet csökkenése
---	---

Erősségek

A feltárt erősségek az alábbi fő jellemzők köré csoportosíthatóak:

- **Természeti adottságok kedvezősége:** ide tartozik a térség természeti adottságainak kedvezősége a turizmusnak, megújuló energiában rejlő lehetőségek a kedvező fekvés miatt.
- **Kulturális és turisztikai értékek kihasználhatósága:** ide tartozik a kulturális és épített környezeti értékek, tájjellegű termékek, két nagyobb város is a helyi akciócsoport területén belül található.
- **Hagyományok:** ide tartozik kiterjedt és aktív civil szféra, magas színvonalú mezőgazdasági ismeretek.

Gyengeségek

A feltárt gyengeségek az alábbi fő jellemzők köré csoportosíthatóak:

- **Helyi gazdasági problémák:** ide tartozik a munkanélküliség, nem versenyképes helyi termékek, fiatalok elvándorlás, hagyományos mezőgazdasági művelés és állattartás csökkenő mértéke (háztáji), tőkehiány.
- **Lakosokkal kapcsolatos problémák, érdektelenség:** ide tartozik a fenntartható, környezetbarát gazdálkodással kapcsolatos tapasztalatok hiánya, lakosság elöregedése, képzett lakosság elvándorlása, a térség természeti adottságai kihasználatlanok, közösségi élet feltételeinek hiányossága.
- **Infrastrukturális elmaradottság:** ide tartozik hiányos infrastruktúra (pl:utak, felszíni vízelvezetés), közutak rossz állapota.
- **Vállalkozói tevékenységek hiánya:** ide tartozik, hogy a vállalkozói aktivitás csökken, forráshiány, együttműködési hajlandóság hiánya.

Lehetőségek

A feltárt lehetőségek az alábbi fő jellemzők köré csoportosíthatóak:

- **Turisztikai lehetőségek fejlesztése:** ide tartozik, hogy a belföldi turizmus erősödik, rekreációs tevékenységek iránti igény növekedése, a közeli nagyváros, mint felvevő piac szerepének erősödése .
- **Külső és helyi erőforrások kihasználása::** ide tartozik a vidékfejlesztési pályázatok, a geotermikus és más megújuló energiaforrások emelkedő arányú hasznosítását erősítő programok, intézkedések, támogatások, egyre nagyobb számú civil szervezet jelenléte a térségben.
- **Általános vállalkozásfejlesztés:** ide tartozik az igény a helyben előállított termékekre, a minőségi/helyi termékek iránti kereslet növekedése.

Veszélyek

A feltárt veszélyek az alábbi fő jellemzők köré csoportosíthatóak:

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

- **Kedvezőtlen irányú helyi gazdasági és társadalmi folyamatok:** ide tartozik a LEADER pályázatokkal kapcsolatos csökkenő pályázói aktivitás, a fiatalok és a képzett lakosság elvándorlása a térségből folytatódik.
- **Külső és belső veszélyek:** ide tartozik természeti károk (belvíz), kiszámíthatatlan időjárási viszonyok, helyi termék iránti kereslet csökkenése.

SWOT mátrix

17. táblázat SWOT mátrix

	Belső Erősségek	Belső Gyengeségek
Külső Lehetőségek	Offenzív stratégia A helyi vállalkozók tevékenységének támogatásával a munkanélküliség csökkenthető és a belső fogyasztás növelhető. A helyi termékek feldolgozási szintjének növelésével és értékesítésével a térségbe áramló tőke mennyisége növekszik. A megújuló energiaforrások hasznosításával a kiadások csökkenthetők. A nem mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozók támogatásával növekedhet az ipari tevékenység, mellyel térség lakosságmegtartó képessége javul. A térségi természeti, kulturális és épített környezet értékek nyújtotta lehetőségek kihasználásával a rekreációs turisztikai igény kielégítésére.	Fejlesztő stratégia Helyi alapanyag feldolgozása és értékesítése bővíti a munkahelyeket. A feldolgozott mezőgazdasági termékek előállítása a helyi erőforrások felhasználását segíti. Nagyobb városok közelsége biztosabb piacot jelent a térség számára, a kapcsolatrendszer kiépítése elősegíti a termékértékesítést és a piacbővülést. A tőkehiány a fejlesztések támogatásával csökkenthető. Új vállalkozások indításának, valamint a meglévők támogatása lehetőséget ad arra, hogy új tevékenységek és szolgáltatások jelenjenek meg a térségben. A turizmus támogatásával javulhat a turisztikai szolgáltatások színvonala, ami növeli a keresletet ezáltal bővül a jövedelmezőség.
Külső Veszélyek	Védekező stratégia A helyi térség fejlesztésével csökkenhet az elvándorlás. A civil szféra támogatásával a közösség erősödik: szolgáltatásokat nyújt, rendezvényeket szervez, melynek következményeként javul a lakosság összetartó ereje, a helyben maradás.	Elkerülő stratégia A helyi termékek előállításának fejlesztésével, növelhető a termékek iránti kereslet. Az elvándorlás és az elöregedés mérséklése a fő cél. Az elvándorlás csökkentése érdekében folyamatos szolgáltatásbővítésre van szükség a HACS működési területén.

A térségben jellemző kedvezőtlen gazdasági és társadalmi irányok megtörésének és megfordításának érdekében több célt kell kitűzni és a megfelelő tervezéssel elérni a veszélyek csökkentését és gyengeségeket erősítését. Ezeket két jellegű stratégiával szeretnénk elérni, offenzív és fejlesztő stratégia kialakításával.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

A térség fő kitörési pontjai, a mezőgazdaság és élelmiszeripar, valamint a turizmus egyaránt a természeti adottságokra és meglévő értékekre építkezhetnek, mely értékek kimerülése azonban jelentős gazdasági és társadalmi kockázatokkal jár a terület jövőbeni fejlődését, sőt, felzárkózását tekintve. A környezeti fenntarthatóság érvényesítése és a természeti értékek fenntartható használata elemi fontosságú a meglévő potenciál megőrzéséhez. Habár a térség viszonylag bőven rendelkezik megújuló és bioenergia potenciállal, az alternatív energetikai beruházások és fejlesztések, illetve termelési módok egyelőre nem elterjedtek, különösen a kisebb üzleti szereplők esetében. Ennek oka egyrészt az ilyen típusú beruházások viszonylag magas bekerülési költsége és hosszabb megtérülési ideje, másrészt az innovációs képesség alacsony szintje, hiánya és a környezettudatos szemlélet alacsony elterjedtsége, hiánya.

A térség jó turisztikai potenciállal rendelkezik, köszönhetően természeti adottságainak, kulturális örökségének és gasztronómiai hagyományainak, valamint a szálláshelyek mennyiségi és minőségi szinten elérhető széles skálájának. Az ágazat gazdaságban betöltött szerepe azonban – bár évről-évre bővülő tendenciát mutat – még mindig viszonylag alacsony, a turizmusban érintett vállalkozások száma, a foglalkoztatottak száma elmarad a kívánatostól. Ennek oka, hogy bár az elmúlt években a turisztikai attrakciók is jelentős mennyiségi és minőségi fejlődést produkáltak, a vendégek számára elérhető szolgáltatások és programok száma kevés, illetve csak szezonálisan elérhető, ezért a meglévő szálláshelyek kihasználtsága szezonon kívül (esetenként szezonban is) és a vendégek átlagos tartózkodási ideje alacsony. E mutatók a térség gasztronómiai, kézműves hagyományaira alapozott falusi-és agroturisztikai valamint aktív turisztikai szolgáltatásainak fejlesztésével javíthatóak.

A helyi gazdaság alacsony jövedelemtermelő képessége több más problémakörnek (például a fiatalok és képzettek elvándorlásának, vagy az alacsony aktivitásnak) is egyik fontos kiváltó oka, így kialakulásának megértése és megváltoztatása alapvető jelentőségű.

Az alacsony jövedelmezőség összetevői a nem megfelelő infrastrukturális alapok, a turisztikai bevételeket korlátozó szervezési és fejlesztési elmaradások és az ezek hatására kialakult lemaradás a helyi termékek és szolgáltatások terén mind mennyiségében, mind kínálati sokféleségében, mind minőségében.

Ezen problémakör feloldásában csak olyan módon lehet előrelépni, ha az egyes elemeket célzottan és összehangoltan fejlesztjük, egy hosszú távú stratégia mentén.

A mezőgazdasági termelésre, állattenyésztésre alapozott élelmiszer feldolgozásnak, illetve termék előállításnak, továbbá kézművességeknek a térségben nagy hagyománya van, e tevékenységek rentabilitásához azonban több tényező is hiányzik.

A jó (prémium) minőségű termékekre helyben nincs elegendő fizetőképes kereslet, e termékek jelentős része azonban nincs bekapcsolva a turisztikai programkínálatba sem, mely a kis mennyiségben és időszakosan előállított, részben értékesítésre termelt termékek esetében az elsődleges felvevőpiacot jelentheti.

Egyes esetekben a helyi termék előállítás rentabilitását a termelőkapacitás hiánya okozza, mely a szükséges beruházások támogatásával kiküszöbölhető.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

Szintén oka a helyi termék előállítás, és így az alternatív jövedelemszerzési lehetőségek kihasználatlanságának, beszűkülésének a meglévő tudás elvesztése, illetve a termelői kultúra eltűnése, az önálló vállalkozások csökkenő száma. Tudatos szemléletformálással, a szakképzés társadalmi értékének visszaállításával, a kisléptékű beruházások támogatásával ugyanakkor ez a folyamat megfordítható.

Egyes esetekben a helyi termék előállítás rentabilitását rontja, hogy a piaci feltételeknek az egyes termelők önállóan nem képesek megfelelni (az elvárt mennyiségben és minőségben nem képesek terméket előállítani), azonban közös beszállítói rendszerek kiépítésére nem vállalkoznak, a rendszerváltást megelőző időszak mezőgazdasági termelési rendszereinek negatív kihatásai, értsd: az együttműködés hiánya miatt. A termelők együttműködési készségének fokozásával, az ahhoz szükséges ismeretek, jó gyakorlatok átadásával, motiváló szemléletformálással e hátrány lefaragható.

Mind a vállalkozások, mind a helyi lakosság, mind a különböző civil szervezetek egyik legfontosabb problémája az egyéni passzivitás és az együttműködés hiánya, vagy esetlegessége. Ezen problémakör egyik összetevője a „húzóerőt” biztosító, megfelelő gazdasági potenciált mozgósítani képes vállalkozói kör hiánya vagy a kiterjedt és hagyományteremtő együttműködések hiánya és a vállalkozói körben ma jellemző közösségi inaktivitás, befelé fordulás. Ezen problémakör komoly veszélyt jelent, mivel megfelelő szintű aktivitás és együttműködés nélkül nem lehetséges elérni a stratégiában megfogalmazott célok nagy részét, ezért több olyan intézkedést szükséges a fókuszba helyezni, amelyek által ezen problémakört okozó szemlélet megváltoztatható.

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A tervezési folyamat során az esélyegyenlőség maximálisan biztosított. Nyílt felhívásban jelent meg az egyesület honlapján a tervezési folyamat kezdete, a projektötlet benyújtási lehetőséget. A Tervezői Csoportba bárki jelentkezhetett az akciócsoport tervezési területéről. Az egyesület tagságán kívül természetesen bárki benyújthatta fejlesztési elképzeléseit, véleményezhette a stratégiai tervezés folyamatát.

A társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportok bevonása is megtörtént, bár sajnálatos módon nem nagy érdeklődés mutatkozott. A legmegfelelőbb módszernek egy egyszerű 4 kérdésből álló kérdőív kitöltését láttuk. A kérdőív széles körben kiküldésre került a HACS területén szociális ágazatban tevékenykedő szervezetek, személyek részére (családsegítők, tanyagondnokok, polgármesteri hivatalok szociális irodái, stb.), valamint a HACS honlapján is felhívást tettünk közzé.

A HACS területén a roma populáció alacsonynak mondható. A szegénységük oka a tartós munkanélküliség.

A tartós munkanélküliség aránya a nők esetében magasabb.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A településeken kevés foglalkoztatást nyújtó gazdasági, ipari, kereskedelmi munkalehetőség van, erre csak a közfoglalkoztatási munkaprogram ad lehetőséget. A települések többségén a közfoglalkoztatási munkaprogramon kívül más foglalkoztatási lehetőség nincs.

A hátrányos helyzetű rétegek esélyegyenlőségének megteremtése megoldandó feladat. E stratégia keretében megvalósítható fejlesztések –tekintve a szűkös forrást- nem tudnak megoldást kínálni a hátrányos helyzetben lévő csoportok felzárkóztatására, de a cselekvési tervben megfogalmazott intézkedések megvalósítására pályázatot benyújtó szervezeteknek többletpontot ér pl. a hátrányos helyzetű munkavállaló alkalmazása, vagy hátrányos helyzetű személyek célcsoportként való szerepeltetése a projektben amely intézkedésnél ez releváns. A Stratégia megvalósulása alatt nem kerül külön kiemelésre egyik hátrányos csoport sem (pl. nők, fogyatékkal élők, romák, stb.), a Stratégia közvetve hozzájárul, hogy minden támogatásra jogosult egyenlő eséllyel nyújthasson be pályázatot. Mivel HFS támogatja a helyi gazdaságfejlesztést több intézkedésen keresztül, így hozzájárul a munkahelyek megtartásához, esetlegesen a foglalkoztatás növeléséhez, célozva ezzel a szegénység enyhítését, a társadalmi befogadás erősítését.

Fejlesztendő területek:

akadálymentesítés,
egészségfejlesztés,
sport- és szabadidő programokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása,
munkahelyteremtés

A HACS tagságában számos olyan személy képviselteti magát, aki(k) a hátrányos helyzetű csoportokra kiemelt figyelmet fordítanak, így rajtuk keresztül is biztosított a HFS esélyegyenlőségben történő megvalósítása.

5.2 Környezeti fenntarthatóság

A HACS a cselekvési tervben megfogalmazott fejlesztési célok elérése szempontjából szemmel tartja a környezeti fenntarthatóság elveinek megvalósulását. A fejlesztések során – ahol releváns - igyekszünk kiemelt figyelmet fordítani pl. a megújuló energia felhasználására, környezettudatos, energiatakarékos technológiák alkalmazására. A majdani pályázati felhívásokon belül a pontozási szempontoknál a környezeti fenntarthatóság pontozásra kerül.

Kiemelten fontosnak a táji –és természeti értékek megőrzését, a zöld felületek növelését a HACS tervezési területén, több intézkedés is hozzájárul közvetve ezen alapelvhez. A településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése elnevezésű intézkedésünk kimondottan az épített és természeti környezet rendbetételét célozza.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A Stratégia kapcsolódni kíván más operatív programokból megvalósítható fejlesztésekhez, így a VP-hez, TOP-hoz, GINOP-hoz, EFOP-hoz.

A cselekvési tervben megfogalmazott intézkedések a kisebb méretű, akár induló vállalkozásoknak, termelőknek adnak löketet ahhoz, hogy egy viszonylag alacsony összegű támogatással – melyhez kevesebb saját forrást kell mellé csoportosítani kisebb telephelyfejlesztéseket valósítsanak meg, új eszközöket szerezzenek be, munkahelyet tartsanak meg, újat hozzanak létre.

A más operatív programokban támogatandó turisztikai fejlesztések nagy volumenűek, nem a falvakban megvalósítható fejlesztésekre koncentrálnak. A cselekvési tervben erre a hiányosságra próbáltunk megoldást teremteni a turisztikai célú fejlesztéseket támogató intézkedéssel.

A vidéki szellemi, közösségi élet fejlesztését beruházásokon, szolgáltatásokon, rendezvények, programok megvalósításán keresztül a stratégiánkban megfogalmazott célok mentén más programból (EFOP, TOP) nem támogatják. Fontosnak tartjuk, hogy térségünk tárgyi és szellemi öröksége megőrzésre kerüljön, ezáltal is erősítve a helyi identitást, a társadalmi kapcsolatokat, a térség vonzóképességét.

A településkép megőrzését célzó intézkedés a stratégiában a VP kisméretű infrastruktúra fejlesztéseket támogató intézkedéshez kapcsolódik, kiegészíti azt. Integrált megközelítést alkalmaz mivel a VP imént említett intézkedése épületek külső rekonstrukcióját támogatja, műalkotások rekonstrukciója, látvány térelemek, zöld felületek fejlesztései önállóan nem támogathatók.

A stratégiában foglalt „Helyi háztáji integrációs rendszerek kialakításának ösztönzése” intézkedés, ahogy a nevében is szerepel integrálást céloz meg. Innovatív a program, hiszen a térségben sajnos még mindig alacsony a termelői összefogások száma. Az intézkedés a VP REL alprogramjához integrált jelleggel kapcsolódik, az abba való belépést kívánja elősegíteni.

A fiatalok itt tartására vonatkozó intézkedés magában integrált jellegű, hiszen a fiatalok lakhatási/letelepedési lehetőségének megteremtésével egyidejűleg támogatja a fiatalok munkába állását segítő szolgáltatás létrehozásának támogatásával. Az intézkedés innovatívnak mondható, a HACS térségében ez irányú fejlesztések még nem valósultak meg.

A stratégia belső integrációját a specifikus célok, közvetlen kapcsolata biztosítja. A gazdaság, turizmus fejlesztése hozzájárul a települési környezet szebbé tételéhez, a társadalom számára az élhetőbb környezet kialakításához. A stratégiában kiemelten fontosnak tartjuk az összefogás, együttműködés megteremtését, ezáltal integrálva a térségi szereplőket.

A térségi szereplők ágazatközi együttműködését, valamint a közös érdekre épülő együttműködéseket már a cselekvési tervben is megfogalmazzuk, de a pályázati felhívásokban valószínűséggel követelményként fog szerepelni.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájában foglalt célok megvalósulása esetén a térség vállalkozásainak versenyképessége nő, a jövedelemszerzési lehetőségek száma bővül, a térség turisztikai, táji és kulturális értékeihez kapcsolódó fejlesztésekkel a fenntartható fejlődés, az élhetőbb környezet hosszútávon biztosítottá válik.

7.2 A stratégia célhierarchiája

Ebben a fejezetben fogalmazzák meg azt, hogy **MIT kívánnak MEGVÁLTOZTATNI, ELÉRNI esetleg megtartani a stratégia megvalósítása által** és ábrázolják az alább megadott táblázatos szerkezetben.

18. táblázat A stratégia célhierarchiája

Átfogó cél(ok)			
1.	Gazdasági potenciál erősítése		
2.	A kedvezőtlen társadalmi, demográfiai térségi folyamatok hatásainak enyhítése		

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés	A projektek keretében megvalósított fejlesztés által közvetlenül segített térségi lakosok száma a projekt megvalósulását követő 3 év során	100 fő
		Támogatott projektek által létrehozott új munkahelyek száma	3-5 FTE
		A fejlesztés eredményeképpen létrejövő/felújított turisztikai attrakciók száma	5-10 db
		Létrehozott munkahelyek száma	3-5 FTE
		Új technológiát bevezető termelők száma	5-10 db
		érintett vállalkozások/termelők száma	> 10 fő
2.	A településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése	A településképet meghatározó új/felújított épületek/építmények/műtárgyak	1-3

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

		száma	
3.	A fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése	szolgáltatást igénybevevők száma	3-10
4.	Kulturális, szellemi és közösségi élet, közösségi szolgáltatások fejlesztése	Létrehozott szellemi/közösségi értékek száma Részvevők/látogatók száma	5-10 > 25 fő

19. táblázat Intézkedések (beavatkozási területek)

Intézkedések (beavatkozási területek)		Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá ¹			
		1.	2.	3.	4.
1.	Helyi igényekre alapozott közösségi-és gazdaságfejlesztési célú projektek megvalósításának ösztönzése	X		X	
2.	Helyi vállalkozók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása	X		X	
3.	Helyi háztáji integrációs rendszerek kialakításának ösztönzése	X		X	
4.	Közösségi terek/színterek építése/létrehozása, infrastrukturális fejlesztése		X	X	X
5.	A településkép, mint táj és turisztikai érték megőrzése, fejlesztése		X	X	X
6.	Települési/térségi szintű kulturális, öko-, aktív-, gasztró turisztikai fejlesztések megvalósításának támogatása	X	X	X	X
7.	A vidéki kulturális, szellemi és közösségi élet fejlesztése		X	X	X
8.	A fiatalok helybentartását és betelepülését ösztönző fejlesztések, beleértve a lakhatást és a munkavállalást elősegítő projekteket	X	X	X	X

A választott célok szöveges indoklása:

A SWOT analízisben foglaltak alapján a stratégiában igyekszünk a LEADER térség erősségeit kihasználni, illetve a gyengeségek javítására törekedni.

Az átfogó célok, a specifikus célok, valamint az intézkedések a térség azon szükségleteire kerültek megfogalmazásra, amelyek más operatív program forrásaiból egyáltalán nem lehet megvalósítani, vagy megvalósíthatóak lennének, de nem ilyen formában. Az intézkedések felölelik a gazdaságfejlesztési, közösségfejlesztési és környezeti fejlesztések körét. Úgymond mindenből került egy kicsi a stratégiába, igyekeztünk azt a minimális mértékű fejlesztési forrást (308.550 eFt) a lehető

¹ Egy intézkedés több célhoz is hozzájárulhat. Jelölje X-szel!

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

legszélesebb spektrumon felosztani. Így a vállalkozói szféra, az önkormányzati szféra és a civil szféra egyaránt tud majd pályázatot beadni.

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

Ez a fejezet tartalmazza, hogy milyen intézkedésekkel kívánják elérni a kitűzött célokat. Ezeket a beavatkozási területeket a szükségletekből kell levezetni és ezek megvalósulása a stratégia általános és specifikus céljait kell, hogy szolgálja. Az intézkedések tartalmát olyan konkrétan kell megfogalmazni, hogy az megfelelő alapja legyen a későbbi felhívásoknak és megállapítható legyen, hogy milyen típusú projektek megvalósítását tervezi támogatni.

I.

1. **Az intézkedés megnevezése: Helyi igényekre alapozott közösségi-és gazdaságfejlesztési célú projektek megvalósításának ösztönzése**
2. **Specifikus cél:** A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés; Fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése
3. **Indoklás, alátámasztás:** A térségi településeken élők jövedelmi helyzete folyamatosan romlik, a munkanélküliek foglalkoztatását a vállalkozói szféra egyre kevésbé képes ellátni. A települési önkormányzatokra is egyre nagyobb nyomás nehezedik a bevételszerzési lehetőségek bővítése, a megélhetést elősegítő megoldások kidolgozására a lakosság részéről. A települések többsége elindult az önellátás, „gazdálkodóvá” válás útján. Például a mezőgazdasági/START közmunkaprogramok keretében megtermelt termény bekerül a helyi közétkeztetésbe, felhasználásra kerül a segélyezésben, de feldolgozott formában akár jövedelmet is termelhetne. Országos trend, hogy egyre nagyobb az igény a minőségi helyi termékekre. Kevés a hozzáadott értékű termékek száma, a feldolgozottság szintje alacsony. Térségünkben jelentős a mezőgazdasági termelők/mikrovállalkozások száma, akik magas szintű mezőgazdasági ismeretekkel rendelkeznek, viszont a tőkehiány miatt nem tudnak beruházni az előállított termék csomagolásához, feldolgozásához szükséges technológia költségeibe, termékeiket jellemzően feldolgozottság nélkül értékesítik. Jellemző rájuk az összefogás hiánya, így közösen sem tudják a hozzáadott értékű termékek előállításához szükséges infrastruktúrát megteremteni. A települési/térségi önkormányzatok, non-profit szervezetek részéről az önfenntartás, a munkanélküliség csökkentése, a lakosság jövedelmi helyzetének javítása érdekében igény mutatkozik a szociális szövetkezetek mintájára (de nem közösségi felosztható alapot képezve) közösségi céllal, a keletkezett jövedelmet visszaforgatva közvetlenül termelésbe közösségi feldolgozók/csomagolók kialakítása.
4. **Támogatható tevékenységi területek meghatározása:** Olyan a helyi igények (helyi termelők/vállalkozások/önkormányzat/civil szervezet által előállított produktumok feldolgozására/csomagolására mutató igény) kielégítését szolgáló közösségi gazdaságfejlesztési projektek támogatása, amelyek a települési lakosság/települési

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

szervezetek jövedelemszerzési vagy költségcsökkentési lehetőségeit bővítik, illetve az önellátás, gazdálkodás irányába mutatnak. Kiemelten támogatandó fejlesztési téma a közösségi feldolgozók/csomagolók kialakítása, gazdálkodási eszközök, gépek beszerzése, térségi termékek piacra jutásának segítése, közösségi célú szolgáltatások nyújtása. Önállóan támogatható tevékenység: eszközbeszerzés, gépbeszerzés, építéshez, felújításhoz kapcsolódó költségek. Önállóan nem támogatható tevékenység: Projekt előkészítés (szakmai előkészítés (max 5%), közbeszerzés (max 1%)); Műszaki ellenőri szolgáltatás költsége (max 1%); Projektmenedzsment személyi jellegű ráfordításai és kapcsolódó útiköltség, kiküldetési költség; Egyéb szolgáltatások, Tájékoztatás és nyilvánosság biztosításának kötelező tevékenysége (max 0,5%); Marketing

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** az intézkedés olyan nonprofit jellegű fejlesztéseket támogat, amelynek gazdasági hatása van, azaz hozzájárul a települési lakosság jövedelemszerzési vagy költségcsökkentési lehetőségeinek bővítéséhez, munkahelyek megtartásához/teremtéséhez illetve az önellátás irányába mutat. A támogatható fejlesztési célokat a HACS nem szűkíti le (bármilyen mezőgazdasághoz kapcsolódó feldolgozó/csomagoló létesíthető), hiszen nem minden település ugyanolyan tartalmú fejlesztést kíván megvalósítani. Így a projektek valóban a helyi/települési/térségi igényeknek megfelelő fejlesztésekre épülhetnek, innovatívak lehetnek. Az intézkedés nem támogatja a VP 7.2.1 illetve 7.4.1 intézkedések keretében támogatható eszközök beszerzését, és ezen intézkedések keretében megvalósítható építési beruházásokat.

A VP Mezőgazdasági termékek értéknövelése pályázattól jelen intézkedés abban különül el, hogy abban a jogcímben csak a mezőgazdasági termelőnek minősülő mikro- és kisvállalkozás, mezőgazdasági termelő, illetve előbbiek csoportja támogatható.

6. **A jogosultak köre:** a HACS településein működő önkormányzat, önkormányzati társulás, nonprofit szervezet
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**

A pályázó vállal egy kötelező konzultáción való részvételt az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel a HFS megvalósítása tárgykörében.

A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. A pályázó vállalja, hogy a fenntartási időszakban évente adatot szolgáltat a HACS részére a vállalt kötelezettségek teljesítéséről.

A projekt keretében beszerzett eszközökkel, megvalósított beruházásokkal végzett tevékenység nonprofit jellegű lehet, tehát a keletkezett jövedelmet a működtetésbe/fenntartásba kell visszaforgatni.

A projekt keretében beszerzett eszközökkel, megvalósított beruházásokkal végzett tevékenységnek közvetett gazdasági hatással kell bírnia (jövedelmet generál, munkahelyet őriz meg/teremt) és valós helyi igényekre kell alapulnia (pl helyi termelők, vállalkozások által előállított alapanyag feldolgozása/csomagolása), amelyet a pályázónak a pályázathoz csatolandó üzemeltetési tervben kell kifejtenie.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A pályázónak be kell mutatnia, hogy várhatóan hány helyi/térségi termelő/vállalkozó veszi majd igénybe a megteremtett infrastruktúrát/szolgáltatást, közvetve és közvetlenül hány munkalehetőséget tud megőrizni/megteremteni.

Olyan eszközök, gépek beszerzése, építési beruházások megvalósítása nem támogatható, amelyek a VP 7.2.1 illetve 7.4.1 intézkedése keretében támogatásban részesülhetnének. Támogatás igénylésére nonprofit szervezet pályázó esetén kizárólag olyan szervezet jogosult, mely a pályázat benyújtása előtt legalább 3 hónappal, székhellyel, telephellyel rendelkezik a LEADER HACS illetékességi területén.

Együttműködés esetén dokumentum benyújtása szükséges, mely bemutatja, hogy az egyes partnerek milyen erőforrással járulnak hozzá a fejlesztés megvalósításához.

Pontozást érintő:

- kérelem benyújtását megelőző naptári év átlaglétszámához képest a foglalkoztatottak számának növelése
- hátrányos helyzetű-e munkavállaló foglalkoztatása
- projekt része megújuló energiaforrás használata
- az építés és eszközbeszerzési beruházás összköltségének legalább 50%-a erejéig a HACS területén székhellyel, telephellyel rendelkező vállalkozótól kerülnek beszerzésre
- fejlesztés során törekszik az energiahatékonyság növelésére, környezetbarát technológia használata
- előnyt élveznek azok a pályázók, aki társadalmi szerepvállalás keretében hátrányos helyzetű csoportokat támogatnak (éves szinten egyesületeket stb.)
- együttműködésben valósul-e meg

8. Tervezett forrás:

- a) az intézkedésre allokált forrás nagysága a HACS tervezési területén: 36.000.000 Ft
- b) A maximális támogatási intenzitás: 85 % (a projekt bevételt termel a pályázónak, de közösségi célú fejlesztésként – ahol nem a jövedelemszerzés a célja a pályázónak)
- c) Az egy projektre jutó támogatási összeg: 300.000-3.000.000 Ft; Több (minimum 3) települést érintő projekt esetén a támogatási összeg maximum 10.000.000 Ft
- d) A támogatás módja: hagyományos költségelszámolás vagy egyszerűsített költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett intervalluma: 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

10. Kimeneti indikátorok:

támogatott projektek száma: 3-12 db

támogatott kedvezményezettek száma:

- önkormányzat: 1-6 db
- civil szervezet: 1-6 db
- vállalkozás: 0 db

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

II.

1. **Az intézkedés megnevezése: Helyi vállalkozók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása**
2. **Specifikus cél:** A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés; A fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése
3. **Indoklás, alátámasztás:** A térségben alacsony a gazdasági aktivitás. A működő vállalkozások túlnyomó többsége mikrovállalkozás/mezőgazdasági termelő, amelyekre legtöbbször az önfoglalkoztatás, a kényszervállalkozás, pályázati inaktivitás, alacsony szintű termelékenység és a tőkehiány jellemző. A helybeli vállalkozások csak kevés munkaerőt képesek foglalkoztatni, a helyi munkaerő többsége térségen kívülre jár dolgozni. A mikrovállalkozások, mezőgazdasági termelők jövedelemtermelő és foglalkoztatási szerepének erősítésével bővíthető a helyi munkahely kínálat, csökkenthető a szociális és gazdasági hátrányokat eredményező inaktivitás és munkanélküliség. A helyzetfeltárás során megállapítást nyert, hogy a falvakból történő elvándorlást csökkenteni, a helyben foglalkoztatást segíteni kell. A vállalkozások fejlesztése, szolgáltatási körök szélesítése, kisléptékű mezőgazdasági feldolgozás, helyi termék előállítás, innovatív vállalkozási ötletek megvalósításának támogatása segítheti a térség gazdasági fellendítését. A vállalkozások, termelők jelenlegi eszközeivel előállított termékek minősége és a szolgáltatási színvonal sok esetben elmarad a velük szemben támasztott igényektől, korszerűtlen az előállítás. A térség vállalkozói szektorának/mezőgazdasági termelőinek erősítésére szükség van, a helyben kialakított munkahelyek a vidék népességmegtartó erejét jelentősen javíthatják. A vállalkozói/termelői kedv növekedése által, a fejlesztések következtében munkahelyek maradnak meg, újak jönnek létre, a vállalkozások versenyképessége javul, nagyobb árbevétel érhető el, ezáltal a helyi adóbevételek növekedhetnek.
4. **Támogatható tevékenységi területek meghatározása:**
 1. célterület: nem mezőgazdasági termékek előállítása
 2. célterület: szolgáltató szektorban tevékenykedő mikrovállalkozások fejlesztéseinek támogatása
 3. célterület: kisléptékű mezőgazdasági termék előállítás/feldolgozás, kistermelői élelmiszer előállítás támogatása (Annex I. termékek feldolgozása)

Mindhárom célterület esetében olyan gazdaságfejlesztési projektek támogatása a cél, amelyek növelik a vállalkozói/termelői aktivitást, a versenyképességet, az innovációs képességet, új munkahelyek létrehozása, meglévő munkahelyek megtartása céljából. Mindhárom célterület vonatkozásában támogatható:

Támogatható tevékenység a fejlesztési cél elérése érdekében végrehajtott és a tevékenységgel kapcsolatos eszközbeszerzés, gépek és berendezések beszerzése, kisléptékű infrastruktúra-fejlesztés (építés költsége). Önállóan nem támogatható tevékenység: Projekt előkészítés (szakmai előkészítés (max 5%), közbeszerzés (max 1%)); Műszaki ellenőri szolgáltatás költsége (max 1%); Projektmenedzsment személyi jellegű ráfordításai és kapcsolódó útiköltség, kiküldetési költség; Egyéb szolgáltatások, Tájékoztatás és nyilvánosság biztosításának kötelező tevékenysége (max 0,5%); Marketing

Kiemelt cél az olyan vállalkozások, őstermelők támogatása, amelyek a térség helyi sajátosságait erősítik, bővítik az előállított helyi termékek, szolgáltatások körét.,

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

szolgáltatások (kivéve turisztikai jellegű szolgáltatások) nyújtásához kapcsolódó tevékenység fejlesztése.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kiegészítő jelleggel kapcsolódhat a GINOP 1.2.1 és GINOP 1.2.2. intézkedésekhez, illetve a VP 4.1, VP 4.2., VP 6.2., VP 6.3 és VP 6.4 intézkedésekhez. A GINOP-os intézkedések alsó pályázati összeg határa 5.000.000 Ft, így az minimum támogatási értékben is lehatárolódik intézkedésünktől.

A Vidékfejlesztési Program 4.1, 4.2, 6.1 intézkedésektől az alábbi lehatárolás érvényesül:

1. és 2. célterület esetében a nem mezőgazdasági termelő tevékenységet és szolgáltató tevékenységet támogatjuk. 3. célterület esetében: 0-3000 STÉ üzemmérettel rendelkező termelési főállású őstermelőket, vagy mikrovállalkozásokat támogatjuk vagy a 0-6000 STÉ üzemmérettel rendelkező nem főállású őstermelőket és mikrovállalkozásokat.

A Vidékfejlesztési Program 6.2. és 6.4 intézkedésétől (diverzifikáció) való lehatárolás:

A VP 6.2. a működő mezőgazdasági termelők nem mezőgazdasági tevékenységének elindítását támogatja. Intézkedésünk 3. célterülete ezzel szemben a mezőgazdasági termelők mezőgazdasági tevékenységét támogatja. Az 1. és 2. célterület esetében mezőgazdasági termelő nem jogosult.

A VP 6.4. a mezőgazdasági vállalkozások induló vagy már működő nem mezőgazdasági tevékenységeinek továbbfejlesztését támogatja.

A VP 6.3 – Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése c. konstrukció a 3000-6000 STÉ üzemmérettel rendelkező mezőgazdasági termelőket támogatja, míg intézkedésünk 3. célterülete a 0-3000 STÉ termelési potenciállal rendelkező mezőgazdasági termelőket, vagy a 0-6000 STÉ-vel rendelkező nem főállású termelőket.

6. jogosultak köre:

1. célterület esetében: Mezőgazdasági termelőnek nem minősülő mikrovállalkozás (beleértve az egyéni vállalkozást), árbevételének legalább 51%-a nem mezőgazdasági tevékenységből származik
2. célterület esetében: szolgáltató (kivéve turisztikai) szektorban működő mikrovállalkozás (beleértve az egyéni vállalkozást)
3. célterület esetében: 0-3000 STÉ rendelkező főállású őstermelő v. mikrovállalkozás, vagy 0-6000 STÉ üzemmérettel rendelkező nem főállású őstermelő v. mikrovállalkozás

7. Kiválasztási kritériumok, alapelvek:

A pályázó vállal egy kötelező konzultáción való részvételt az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel a HFS megvalósítása tárgykörében.

A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. A pályázó vállalja, hogy a fenntartási időszakban évente adatot szolgáltat a HACS részére a vállalt kötelezettségek teljesítéséről.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A Helyi Bíráló Bizottság csak a fejlesztési cél elérése szempontjából egyértelműen indokolt termék előállítási vagy szolgáltatás fejlesztési eszköz beszerzést, vagy a helyi/térégi termékkör/szolgáltatások palettájának szélesítéséhez hozzájáruló projektjavaslatot részesíti támogatásban.

Pontozást érintő alapelvek:

- kérelem benyújtását megelőző naptári év átlagléttségéhez képest a foglalkoztatottak számának növelése
- új munkavállaló esetén hátrányos helyzetű-e?
- projekt része megújuló energiaforrás használata
- az építés és eszközbeszerzési beruházás összköltségének legalább 50%-a erejéig a HACS területén székhellyel, telephellyel rendelkező vállalkozótól kerülnek beszerzésre
- fejlesztés során törekszik az energiahatékonyság növelésére, környezetbarát technológia használata
- előnyt élveznek azok a pályázók, aki társadalmi szerepvállalás keretében hátrányos helyzetű csoportokat támogatnak

8. Tervezett forrás:

- az intézkedésre allokált forrás nagysága a HACS tervezési területén: 103.000.000 Ft
- Az egy projektre jutó támogatási összeg: 300.000-8.000.000 Ft
- A maximális támogatási intenzitás 60 %.
- Támogatás módja: hagyományos és/vagy egyszerűsített költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett intervalluma: 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

10. Kimeneti indikátorok:

- támogatott projektek száma: 15-30 db
- támogatott kedvezményezettek száma:
 - mikrovállalkozás: 10-20 db
 - őstermelő: 5-10 db

III.

- Az intézkedés megnevezése: Helyi háztáji integrációs rendszerek kialakításának ösztönzése**
- Specifikus cél:** A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés; A fiatalok helybentartása és betelepülésének ösztönzése
- Indoklás, alátámasztás:** A településeken egyre növekszik a leszakadó lakosság száma. Fontos lenne ezen réteg visszavezetése a munka világába, alternatív jövedelemszerzési lehetőség biztosítása. A háztáji gazdálkodása térségben sok család számára jelenthet bevételt, jövedelem-kiegészítést és a saját maga számára termelt élelmiszert. A háztáji gazdálkodás mintegy alternatívaként segítségül szolgálhat a vidéki népesség elvándorlásának megakadályozására, a foglalkoztatottság erősítésére. A háztájiban előállított helyi termékek

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

piacra jutásához szükséges az értékesítési csatornák fejlesztése, értékesítést segítő közösségi akciók támogatása, mert e nélkül nem tud a rendszer életképes maradni.

4. **Támogatható tevékenységi területek meghatározása:**

saját fogyasztásra vagy részleges piaci kibocsátásra történő kisléptékű mezőgazdasági termelő tevékenység kiterjesztésének elősegítése, háztáji gazdálkodás, élelmiszertermelés ösztönzése, kiskerti termelési kultúra újjáélesztése, a háztájiban megtermelt és megnevelt javak előállításához és értékesítéséhez kapcsolódóan a megjelenéshez, népszerűsítéséhez, hálózatokhoz történő csatlakozáshoz szükséges marketing eszközök fejlesztése (piacra jutást elősegítő marketingtevékenység; a helyi terméket bemutató, népszerűsítő rendezvény szervezése; online és papír alapú marketingkampányok tervezése, lebonyolítása; WEB kommunikációs fejlesztések tervezése, megvalósítása amelyen keresztül a regisztrált termelőknek lehetősége van a közvetlen értékesítésre. Tanfolyamok, vevőtálalkozók szervezése.). A termékek a térség valamely turizmus-vendéglátásban érintett szereplő révén történő értékesítéséhez szükséges eszközbeszerzés (pl. polcok, installációk, stb.).

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** az intézkedés kapcsolódik a Rövid Ellátási Lánc VP alprogramhoz, hozzájárul a REL-ben való részvétel lehetőségéhez

6. **A jogosultak köre:** települési önkormányzat, önkormányzati társulás, nonprofit szervezet, mikrovállalkozás (egyéni vállalkozás vagy gazdasági társaság) , szociális szövetkezet

7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** A nyertes projektgazda vállalja, hogy együttműködik az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel, részt vesz legalább egy kötelező konzultáción a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósításával kapcsolatban. A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve amennyiben releváns minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. . A pályázó vállalja, hogy a fenntartási időszakban évente adatot szolgáltat a HACS részére a vállalt kötelezettségek teljesítéséről.

A Helyi Bíráló Bizottság csak a fejlesztési cél elérése szempontjából egyértelműen indokolt a helyi/térségi termékkör/szolgáltatások palettájának szélesítéséhez hozzájáruló projektjavaslatot részesíti támogatásban.

Támogatás igénylésére nonprofit szervezet pályázó esetén kizárólag olyan szervezet jogosult, mely a pályázat benyújtása előtt legalább 3 hónappal, székhellyel, telephellyel rendelkezik a LEADER HACS illetékességi területén.

Együttműködés esetén dokumentum benyújtása szükséges, mely bemutatja, hogy az egyes partnerek milyen erőforrással járulnak hozzá a fejlesztés megvalósításához.

Pontozást érintő:

- beruházás összköltségének legalább 50%- a erejéig a HACS területén székhellyel, telephellyel rendelkező vállalkozótól kerülnek beszerzésre a támogatott tételek
- együttműködésben valósul-e meg

8. **Tervezett forrás:**

- a) az intézkedésre allokált forrás nagysága a HACS tervezési területén: 3.000.000 Ft

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

- b) Az egy projektre jutó támogatási összeg: 300.000- 500.000 Ft, együttműködésben megvalósuló projektre 1.000.000 Ft a maximum támogatás (minimum 3 szereplő összefogása esetén)
- c) A maximális támogatási intenzitás 85 %.
- d) Támogatás módja: hagyományos és/vagy egyszerűsített költségelszámolás

9. **A megvalósítás tervezett intervalluma:** 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

10. **Kimeneti indikátorok:**

- a) támogatott projektek száma: 1-6 db
- b) támogatott kedvezményezettek száma:
 - önkormányzat: 0-3 db
 - civil szervezet: 0-3 db
 - mikrovállalkozás: 0-3 db
 - szociális szövetkezet: 0-3 db

IV.

1. **Az intézkedés megnevezése:** **Közösségi tér/szintér építése/létrehozása, infrastrukturális fejlesztése**

2. **Specifikus cél:** Kulturális, szellemi és közösségi élet, közösségi szolgáltatások fejlesztése; A településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése; A fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése

3. **Indoklás, alátámasztás:** a HACS térségben élők életminőségének a javítása, a vidéki települések vonzóbbá tétele érdekében szükséges a helyi szükségletekhez igazított tényleges közösségi jellegű funkciókkal és használattal bíró terek létrehozása/felújítása/fejlesztése

4. **Támogatható tevékenységi területek meghatározása:** Az intézkedés keretében kiírt pályázat közösségi terek, közösségi színterek, kapcsolódó infrastruktúrájának kialakítását, fejlesztését támogatja, a társadalmi aktivitás és helyi identitás, a turisztikai kínálat erősítése, a fiatalok megtartása és letelepedésük elősegítése érdekében.

Támogatható:

közösségi célú, szabadidősport (pl. fitness, kondicionáló edzés) ingatlanfejlesztés a szolgáltatások és a szabadidő eltöltési lehetőségek fejlesztése, bővítése érdekében; Kulturális és szabadidősport funkciót ellátó infrastruktúra pl. szabadidő eltöltésre alkalmas közcélú terek kialakítása, meglévő létesítmények felújítása, átalakítása, bővítése; belső terek, helyiségek kialakítása, eszközbeszerzés; Közöségi központok, közöségi funkciót ellátó épületek bővítése, felújítása, helyi hálózatok, civil együttműködések ösztönzése érdekében (pl.: civil szolgáltató ház); közöségi célt szolgáló egyesületek (tűzoltó, polgárőr) beruházásainak, eszközbeszerzéseinek támogatása.

Önállóan támogatható tevékenység: a fejlesztési cél elérése érdekében végrehajtott eszközbeszerzés, gépbeszerzés, építéshez, felújításhoz kapcsolódó költségek. Önállóan nem támogatható tevékenység: Projekt előkészítés (szakmai előkészítés (max 5%), közbeszerzés

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

(max 1%)); Műszaki ellenőri szolgáltatás költsége (max 1%); Projektmenedzsment személyi jellegű ráfordításai és kapcsolódó útiköltség, kiküldetési költség; Egyéb szolgáltatások, Tájékoztatás és nyilvánosság biztosításának kötelező tevékenysége (max 0,5%); Marketing

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** az OP-k közül a VP-ben szerepel közösségi tér kialakítására pályázat (VP 7.4.1 – Alapvető szolgáltatások fejlesztése), viszont ennek keretében kizárólag létesítmények energetikai korszerűsítésére és megújuló energiát hasznosító korszerűsítésre, településképet meghatározó épületek külső felújítására, illetve az 1000 fő alatti települések esetében a többfunkciós közösségi terek, szolgáltató központok létrehozására lehetett pályázni, a pályázat jelen stratégia készítésekor már felfüggesztésre került..
6. **A jogosultak köre:** települési önkormányzatok, önkormányzati társulások, civil szervezetek
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** A nyertes projektgazda vállalja, hogy együttműködik az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel, részt vesz legalább egy kötelező konzultáción a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósításával kapcsolatban.

A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve amennyiben releváns minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. A pályázó vállalja, hogy a fenntartási időszakban évente adatot szolgáltat a HACS részére a vállalt kötelezettségek teljesítéséről.

Támogatás igénylésére nonprofit szervezet pályázó esetén kizárólag olyan szervezet jogosult, mely a pályázat benyújtása előtt legalább 3 hónappal, székhellyel, telephellyel rendelkezik a LEADER HACS illetékességi területén.

Pontozást érintő:

- az építés és eszközbeszerzési beruházás összköltségének legalább 50%-a erejéig a HACS területén székhellyel, telephellyel rendelkező vállalkozótól kerülnek beszerzésre
- azon pályázatok, melyek tartalmazzak építési beruházási és eszközbeszerzési projektelemeket is előnyben részesülnek
- együttműködésben valósul-e meg

8. **Tervezett forrás:**
 - a) az intézkedésre allokált forrás nagysága a HACS tervezési területén: 40.550.000 Ft
 - b) Az egy projektre jutó támogatási összeg: 300.000-4.000.000 Ft
 - c) A maximális támogatási intenzitás: 85 %
 - d) támogatás módja: hagyományos és/vagy egyszerűsített költségelszámolás

9. **A megvalósítás tervezett intervalluma:** 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

10. **Kimeneti indikátorok:**

- c) támogatott projektek száma: 8-12 db
- d) támogatott kedvezményezettek száma: 6-16 db
 - önkormányzat: 6-10 db
 - civil szervezet: 3-6 db

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

V.

1. **Az intézkedés megnevezése: A településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése**
2. **Specifikus cél:** a településkép, mint tájérték megőrzése; fiatalok helybentartásának, betelepülésének ösztönzése; A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés
3. **Indoklás, alátámasztás:** A rendezett, vonzó településkép a települések/térség turizmusát, a magasabb látogató számot nagymértékben befolyásolja. A lakosság egyre szélesebb köre igényli, hogy a települési környezet rendezett és ápoltság legyen. Beavatkozás célja a településkép megjelenésében jelentős szereppel bíró építmények, táj és kertépítészeti elemek pl. szobrok, látvány térelemek, zöld felületek, stb. létrehozása, felújítása
4. **Támogatható tevékenységi területek meghatározása:** a település megjelenésében szereppel bíró építmények, tájelemek létrehozása/ felújítása. Önállóan támogatható tevékenység: a fejlesztési cél elérése érdekében végrehajtott eszközbeszerzés, gépbeszerzés, építéshez, felújításhoz kapcsolódó költségek. Önállóan nem támogatható tevékenység: Projekt előkészítés (szakmai előkészítés (max 5%), közbeszerzés (max 1%)); Műszaki ellenőri szolgáltatás költsége (max 1%); Projektmenedzsment személyi jellegű ráfordításai és kapcsolódó útiköltség, kiküldetési költség; Egyéb szolgáltatások, Tájékoztatás és nyilvánosság biztosításának kötelező tevékenysége (max 0,5%); Marketing
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** A VP 7.2.1. kisméretű infrastruktúra fejlesztés csak az településképet meghatározó épületek külső rekonstrukcióját támogatja, építmények, műalkotások, táj és kertépítészeti elemek létrehozása, felújítása VP-ből önállóan nem támogatható.
6. **A jogosultak köre:** önkormányzat, önkormányzati társulás, civil szervezet
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek :** A nyertes projektgazda vállalja, hogy együttműködik az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel, részt vesz legalább egy kötelező konzultáción a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósításával kapcsolatban.
A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve amennyiben releváns minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. A pályázó vállalja, hogy a fenntartási időszakban évente adatot szolgáltat a HACS részére a vállalt kötelezettségek teljesítéséről.

Támogatás igénylésére nonprofit szervezet pályázó esetén kizárólag olyan szervezet jogosult, mely a pályázat benyújtása előtt legalább 3 hónappal, székhellyel, telephellyel rendelkezik a LEADER HACS illetékességi területén.

Pontozást érintő:

- fejlesztés során törekszik az energiahatékonyság növelésére, környezetbarát technológia használatára
- előnyt élveznek azok a pályázók, akik társadalmi szerepvállalás keretében hátrányos helyzetű csoportokat támogatnak
- a fejlesztés a turizmushoz kapcsolódik (vonzóbb településkép)

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

8. Tervezett forrás:

- a) az intézkedésreallokált forrás nagysága a HACS tervezési területén: 32.000.000 Ft
- b) Az egy projektre jutó támogatási összeg: 100.000-4.000.000 Ft
- c) A maximális támogatási intenzitás: 85 %

9. A megvalósítás tervezett intervalluma: 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) támogatott projektek száma: 3-8 db
- b) támogatott kedvezményezettek száma:
 - önkormányzat: 2-5 db
 - civil: 1-3 db

VI. Turizmusfejlesztés

1. Az intézkedés megnevezése: **Települési/térségi szintű kulturális, öko-, aktív-, gasztroturisztikai fejlesztések megvalósításának támogatása**
2. Specifikus cél: A térség adottságaira épülő gazdaság és területfejlesztés; Kulturális, szellemi és közösségi élet, közösségi szolgáltatások fejlesztése; A településkép, mint tájérték megőrzése, fejlesztése; A fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése
3. Indoklás, alátámasztás: A HFS tervezési terület természeti, kulturális adottságokban gazdag. Ezen természeti értékek (folyókák, holtágak, erdős területek, stb.) és épített környezeti értékek még javarészt kihasználatlanok. Az utóbbi időkben a belföldi turizmus felértékelődött, így mindenképp érdemes ezen lehetőség kiaknázása. A helyi adottságokra épülő turizmusfejlesztés növeli a térség turisztikai szálláshelyein eltöltött vendégéjszakák számát. Az intézkedés azon helyi/térségi jelentőségű fejlesztési igényekre kíván reagálni melyek a helyben tartózkodási időt hosszabbító lehetőséget jelentenek, ezáltal helyi/térségi foglalkoztatás-bővítési potenciált hordoznak magukban.
4. Támogatható tevékenységi területek: kulturális örökség, természeti adottság és érték bemutatásával, tételéhez, turisztikai célú hasznosításához kapcsolódó építés, bővítés; vendégfogadó terek kialakítása, turistafogadáshoz szükséges szolgáltatási háttér kialakítása; természeti értékek bemutatására alkalmas helyszínek ökoturisztikai fejlesztései; aktív (vadász, lovas, horgász, vízi) turizmushoz kapcsolódó fejlesztések; szolgáltatások nyújtásához szükséges eszközök beszerzése. Önállóan nem támogatható tevékenység: Projekt előkészítés (szakmai előkészítés (max 5%), közbeszerzés (max 1%)); Műszaki ellenőri szolgáltatás költsége (max 1%); Projektmenedzsment személyi jellegű ráfordításai és kapcsolódó útiköltség, kiküldetési költség; Egyéb szolgáltatások, Tájékoztatás és nyilvánosság biztosításának kötelező tevékenysége (max 0,5%); Marketing
5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: a megyei TOP Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés c. felhívás keretében ezen intézkedésekre kínálkozik pályázati lehetőség azonban a pályázói kör le van szűkítve a köz és civil szféra tagjaira, vállalkozások nem pályázhatnak. A TOP-tól támogatási összegben is elhatárolódunk, mivel abban 50 millió Ft a minimum igényelhető támogatási összeg. A VP 6.2. és 6.4. intézkedései keretében, a diverzifikációra irányuló intézkedésben lesz lehetőség turisztikai célú

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

fejlesztésekre de kizárólag mezőgazdasággal foglalkozó mikrovállalkozásoknak minősülő pályázók esetén.

6. **A jogosultak köre:** önkormányzat, önkormányzati társulás, non-profit szervezet, civil, mikrovállalkozás (amennyiben mezőgazdasági tevékenységből származó árbevétele nem haladja meg az 50%-ot)

7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** A nyertes projektgazda vállalja, hogy együttműködik az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel, részt vesz legalább egy kötelező konzultáción a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósításával kapcsolatban. A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve amennyiben releváns minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. A pályázó vállalja, hogy a fenntartási időszakban évente adatot szolgáltat a HACs részére a vállalt kötelezettségek teljesítéséről. Támogatás igénylésére nonprofit szervezet pályázó esetén kizárólag olyan szervezet jogosult, mely a pályázat benyújtása előtt legalább 3 hónappal, székhellyel, telephellyel rendelkezik a LEADER HACs illetékességi területén.

Együttműködés esetén dokumentum benyújtása szükséges, mely bemutatja, hogy az egyes partnerek milyen erőforrással járulnak hozzá a fejlesztés megvalósításához.

A Helyi Bíráló Bizottság csak a fejlesztési cél elérése szempontjából egyértelműen indokolt a helyi/térségi turisztikai termékkínálat palettájának szélesítéséhez hozzájáruló projektjavaslatot részesíti támogatásban.

- Pontozást érintő:
- kérelem benyújtását megelőző naptári év átlaglétszámához képest a foglalkoztatottak számának növelése
- hátrányos helyzetű munkavállaló foglalkoztatása
- projekt része megújuló energiaforrás használata
- az építés és eszközbeszerzési beruházás összköltségének legalább 50%- a erejéig a HACs területén székhellyel, telephellyel rendelkező vállalkozótól kerülnek beszerzésre
- fejlesztés során törekszik az energiahatékonyság növelésére, környezetbarát technológia használata
- előnyt élveznek azok a pályázók, aki társadalmi szerepvállalás keretében hátrányos helyzetű csoportokat támogatnak
- együttműködésben valósul-e meg

8. **Tervezett forrás:**

- a) az intézkedésre allokált forrás nagysága a HACs tervezési területén: 44.000.000 Ft
- b) Az egy projektre jutó támogatási összeg: 100.000-3.000.000 Ft , minimum 3 település (partner) összefogása esetén 3.000.000 Ft/település + 10% a maximális támogatási összeg
- c) A maximális támogatási intenzitás:
 - 60 %
 - 85%, ha a fejlesztés közösségi célt szolgál pl túraútvonal , állami vízfelület rendbetétele, kialakítása
- d) A támogatás módja: hagyományos és/vagy egyszerűsített költségelszámolás

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

9. **A megvalósítás tervezett intervalluma:** 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

10. **Kimeneti indikátorok:**

- a) támogatott projektek száma: 3-10 db
- b) támogatott kedvezményezettek száma:
 - önkormányzat: 1-3 db
 - civil szervezet: 1-3 db
 - mikrovállalkozás: 1-4 db

VII.

1. **Az intézkedés megnevezése: A vidéki kulturális szellemi és közösségi élet fejlesztése**

2. **Specifikus cél:** A fiatalok helybentartása, betelepülésének ösztönzése; Kulturális, szellemi és közösségi élet, közösségi szolgáltatások fejlesztése

3. **Indoklás, alátámasztás:** Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület a 2007-2013 közötti programozási időszakban is kiemelt figyelmet fordított az együttműködések is fokozó térségi közösségi élet fejlesztésére. A rendezvények szerepe a közösségi aktivitás területén nagyon jelentős. A kistelepüléseken általánosságban elmondható, hogy kevés rendezvény van, a települések közösségeinek összetartó ereje csökken. A helyi vagy több település összefogásával megvalósuló rendezvények segítik az identitástudat mélyülését. Fontos, hogy olyan programok valósuljanak meg, amelyek szemléletformálók, segítik a közösség aktivitásának erősítését, közvetítik a helyi értékeket a helyi lakosság vagy a településre érkezők részére, segítik a hagyományok ápolását, a fiatalok helyben maradási lehetőségeinek megmutatását. A térségben a települések olyan természeti és kulturális értékekkel rendelkeznek, melyek alkalmasak lennének a helyi turisztikai fejlesztések kiindulópontjának, a helyi értékek, látnivalók bemutatása által. A források hiánya miatt a helyi értékek elveszhetnek, feledésbe merülhetnek. A kulturális és környezeti értékek felkarolása, rendezése, megfelelő színvonalú bemutatása megköveteli, a teljesség igénye nélkül pl. helyi értéktárak, tájházak, tematikus utak, kiadványok, összeállítását, kiadását, WEB oldal létrehozását, közösségi programok, rendezvények támogatását, stb. A fejlesztések által az identitástudat erősödik, megfelelő tájékoztatás mellett a térség turisztikai vonzerejét is növelik.

4. **Támogatható tevékenységi területek:**

A vidéki szellemi és közösségi élet fejlesztését, ismeretanyag átadását szolgáló programok, közösségi kezdeményezések, tevékenységek (pl. táborok, kiállítások), helyi társadalmi akciók támogatása, hozzá kapcsolódóan beruházások és eszközfejlesztés

Támogatható: kulturális (tárgyi és szellemi) örökségünk megőrzésének érdekében a térségre jellemző tájházak, emlékhelyek kialakítása, – Helytörténeti kiállítások megrendezése, tematikus kulturális utak kialakítása. – Hagyományőrző és kulturális egyesületek tevékenységéhez kapcsolt eszköz beszerzése (pl. fellépő ruha), használt eszköz beszerzése is támogatható a 272/2014 (XI. 5.) Korm. rendelet 3.3.10.2. pontjában foglaltak figyelembevételével. – Helyi kiadványok, könyvek, filmek, hanghordozók összeállítása, kiadása, melyek által megőrződik a múlt. - A helyi kulturális igényekhez igazodva új

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

bemutatótermek, színpadok kialakítása. - Az épített és tárgyi örökség megóvása, – Civilszervezetek tevékenységét bemutató, népszerűsítő WEB oldal készítés, vagy a meglévő portál fejlesztése. – rendezvények, programok szervezése, lebonyolítása;

Önállóan támogatható tevékenység: a fejlesztési cél elérése érdekében végrehajtott eszközbeszerzés, gépbeszerzés, építéshez, felújításhoz kapcsolódó költségek. Önállóan nem támogatható tevékenység: Projekt előkészítés (szakmai előkészítés (max 5%), közbeszerzés (max 1%)); Műszaki ellenőri szolgáltatás költsége (max 1%); Egyéb szolgáltatások, Tájékoztatás és nyilvánosság biztosításának kötelező tevékenysége (max 0,5%); Marketing

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az intézkedés hozzájárul a VP, a vidéki térségekben a lakosság humán közszolgáltatásokhoz való hozzájutásának, illetve azok elérésének előmozdítása, illetve a helyi közösségek tagjai egyéni aktivitásának, felelősségvállalásának és együttműködési készségeinek erősítéséhez. Rendezvények szervezése önállóan egyik Operatív Programból sem támogatható. A Vidékfejlesztési Program horizontális intézkedései nem teszik lehetővé az ilyen kisebb összegű fejlesztések támogatását.
6. **A jogosultak köre:**
önkormányzat, pályázat benyújtásának évében (január 1-én) már székhellyel, telephellyel rendelkező civil szervezet, a pályázat benyújtásának évében (január 1-én) már székhellyel, telephellyel rendelkező mikrovállalkozás
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek :** rendezvény csak a HACS területén valósulhat meg; A nyertes projektgazda vállalja, hogy együttműködik az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel, részt vesz legalább egy kötelező konzultáción a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósításával kapcsolatban. A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve amennyiben releváns minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. Támogatás igénylésére nonprofit szervezet pályázó esetén kizárólag olyan szervezet jogosult, mely a pályázat benyújtása előtt legalább 3 hónappal, székhellyel, telephellyel rendelkezik a LEADER HACS illetékességi területén.

Együttműködés esetén dokumentum benyújtása szükséges, mely bemutatja, hogy az egyes partnerek milyen erőforrással járulnak hozzá a fejlesztés megvalósításához.

Rendezvényhez kapcsolódó vendéglátás max 300.000 Ft/projekt összegben számolható el;

Pontozást érintő:

- rendezvény esetén vállalja, hogy a rendezvény időpontját megelőző 30. napig a HACS és a területileg illetékes önkormányzat vagy saját honlapon meghirdeti
- gyermekek részére kézműves vagy egyéb programot szervez, melyet dokumentál
- a LEADER HACS térségében készült helyi termék bemutatására és értékesítésére biztosít lehetőséget
- a LEADER HACS térségből származó előadó/fellépő műsorának bemutatására biztosít lehetőséget
- rendezvény nemzetiségi önkormányzattal vagy legalább egy helyi/LEADER térségi civil szervezettel együttműködésben valósul meg
- hagyományőrző rendezvény
- lehetőséget biztosít a HACS részére a rendezvényen való megjelenésre
- több települést érint-e a projekt

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

8. Tervezett forrás:

- a) az intézkedésreallokált forrás nagysága a HACS tervezési területén: 30.000.000 Ft
- b) Az egy projektre jutó támogatási összeg: 100.000-3.000.000 Ft
- c) A maximális támogatási intenzitás: 85 % (önkormányzat és civil szervezet), 60 % (mikrovállalkozás)
- d) A támogatás módja: hagyományos és/vagy egyszerűsített költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett intervalluma: 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) A támogatott projektek száma: 5-15 db
- b) A támogatott kedvezményezettek száma:
 - önkormányzat: 1-8 db
 - civil szervezet: 1-5 db
 - mikrovállalkozás: 0-2 db

VIII.

1. Az intézkedés megnevezése: Tartsuk itt a fiatalokat!

2. Specifikus cél: A fiatalok helybentartását és betelepülését ösztönző fejlesztések, beleértve a lakhatást, valamint a munkavállalást elősegítő programokat

3. Indoklás, alátámasztás: A térségben egyre csökken a fiatalok száma, a települések elöregednek. Ennek okai legfőképpen a munkahelyek hiánya, közlekedési viszonyok, a helyi munkahelyek, a minőségi szabadidő eltöltési lehetőségek hiánya, települési szolgáltatások hiánya. Célunk a vidékről történő elvándorlás megállítása, a fiatalok számára a helyben maradásra, az iskolák, az egyetem elvégzése után a hazatérésre ösztönző feltételek kialakítása, fiatalok vidékre költözésének segítése, a vidéki élet vállalásával összekötött gyerek-vállalás segítségével a demográfiai egyensúly helyreállítása.

A vidéken lakó fiatal gyermeket vállaló szülők problémája: A gyermek 1-2 éves kora után sok szülő szeretne újra munkába állni, ezzel a lehetőséggel azonban csak az tud élni, akinek sikerül megoldani gyermeke napközbeni felügyeletét. Ez a kérdéskör a kisebb településeken sokszor megoldatlan, hiszen néhány kisgyermek ellátására túl költséges lenne bölcsődét kialakítani az önkormányzatnak. Sokszor jelent problémát a dolgozó szülőnek a már intézménybe járó óvodás, kisiskolás gyermek szünidei elhelyezése.

4. Támogatható tevékenységi területek meghatározása:

- Térségi településeken meglévő épületek, épületrészek felújítása, lakhatóvá tétele fiatalok/pályakezdők betelepülésének érdekében: bővítés, felújítás, átalakítás, bútorok és berendezési tárgyak (max az összköltség 12%-áig)

A lakások olyan önálló ingatlannal nem rendelkező, 35 év alatti fiataloknak nyújtanak segítséget, akik helyben laknak és a térségben munkahellyel/munkahely ígérvénnyel rendelkeznek. Olyan fiatalok költözhetnek be, akik lakáscélú előtakarékosságot vállalnak, és 5 év után saját erőből kívánják megoldani lakhatásukat, vállalják a rezsi fizetést.

- családbarát, munkába állást segítő szolgáltatások, családi napközik létrehozása, fejlesztése: Az intézkedés a rugalmasabb és egyszerűbb működési feltételekkel

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

létrehozható nappali gyermek ellátási formákat támogatja annak érdekében, hogy a helyi igényeken alapuló leghatékonyabb megoldást lehessen kialakítani az adott településen.

- Önállóan támogatható tevékenység: a fejlesztési cél elérése érdekében végrehajtott eszközbeszerzés (max az összköltség 12%-áig), építéshez, felújításhoz kapcsolódó költségek. Önállóan nem támogatható tevékenység: Projekt előkészítés (szakmai előkészítés (max 5%), közbeszerzés (max 1%)); Műszaki ellenőri szolgáltatás költsége (max 1%); Projektmenedzsment személyi jellegű ráfordításai és kapcsolódó útiköltség, kiküldetési költség; Egyéb szolgáltatások, Tájékoztatás és nyilvánosság biztosításának kötelező tevékenysége (max 0,5%); Marketing

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** A fiatalok lakhatását segítő intézkedés megvalósítására a VP horizontális intézkedéseiből vagy más OP-kból nem igényelhető támogatás.

Családi bölcsőde létrehozása a TOP-ban szerepel, de csak egyházi és nem állami fenntartó hozhatja létre a kiírás szerint.

6. **A jogosultak köre:** önkormányzat, önkormányzati társulás, nonprofit, vállalkozás

7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** A pályázó vállal egy kötelező konzultáción való részvételt az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesülettel a HFS megvalósítása tárgykörében.

A pályázó vállalja, hogy a fejlesztés megvalósítását követően min. 1 db A/4-es oldal keretében szöveges beszámolót készít a fejlesztésről, illetve minimum 3 db fényképet is csatolt a megvalósított fejlesztésről. A pályázó vállalja, hogy a fenntartási időszakban évente adatot szolgáltat a HACS részére a vállalt kötelezettségek teljesítéséről. 1 településről csak 1 projekt részesülhet támogatásban, fiatalok lakhatásának biztosításával összefüggő projekt megvalósítás esetén a pályázó vállalja, hogy a kialakított lakás(oka)t legalább az üzemeltetési időszak végéig a funkciójának megfelelően működteti. A pályázat sikere esetén a lakás(oka)t kötelező meghirdetni az érdeklődők számára az adott településen alkalmazott hirdetési módokhoz illeszkedve. Családi napközi létrehozása esetén: a pályázathoz csatolni kell az igényfelmérést, mely igazolja, hogy legalább 5 fő igénybe kívánja venni a szolgáltatást; amennyiben a településen már van ilyen szolgáltatás, akkor a pályázat támogatható

Pontozást érintő:

- 3000 fő alatti lakosságú településeken megvalósuló fejlesztések előnyt élveznek..
- azok a pályázók előnyt élveznek, akik a beruházás megvalósításával a HACS területén székhellyel vagy telephellyel rendelkező vállalkozót bíznak meg
- azok a pályázatok, melyek egyaránt tartalmaznak építési beruházási és eszközbeszerzési projektelemet is, előnyt élveznek

8. **Tervezett forrás:**

- a) az intézkedésre allokált forrás nagysága a HACS tervezési területén: 20.000.000 Ft
- b) Az egy projektre jutó támogatási összeg: 500.000-5.000.000 Ft
- c) A maximális támogatási intenzitás: 85 %
- d) Támogatás módja: hagyományos és/vagy egyszerűsített költségelszámolás

9. **A megvalósítás tervezett intervalluma:** 2017. I. negyedév – 2020. IV. negyedév

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA

ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

10. Kimeneti indikátorok:

- a) támogatott projektek száma: 1-4 db
- b) támogatott kedvezményezettek száma: 1-4 db

8.2 Együttműködések

A HACS mindenképp tervez együttműködést pl. a szomszédos HACS-okkal a jó példák bemutatására, térségi, települési kapcsolatok erősítésére, a turisztikai erősségek összekapcsolására.

Tájékoztatási tevékenységgel, pályázati tanácsadással (nem LEADER) segíteni kívánjuk nem csak a HACS tagságát, hanem bármely a térségben működő szervezet, magányszemély pályázati céljainak megvalósítását.

A TOP 7. prioritás keretében a HACS-nak székhelyet adó városban CLLD Helyi Akciócsoport alakult, melynek a LEADER HACS is tagja. A CLLD program keretében két célterületre irányuló fejlesztések valósíthatók meg. Közösségi infrastruktúrafejlesztés, valamint a közösségi és kulturális infrastruktúrafejlesztésekhez kapcsolódó, azokat kiegészítő közösség-szervezési-, és fejlesztési, identitást erősítő, az összetartozást elősegítő tevékenységek.

8.3. A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület 2008. május 21, napján alakult meg 31 fő alapító taggal. *Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület 2008-ban kezdte meg munkáját, alkotta meg Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáját. Az Akciócsoportot területét 12 szomszédos település alkotja, melyek lefedik a teljes Csongrádi és Szentesi Járást. A HACS jelenlegi tagsága 33 fő, melyből 12 fő a közszférát képviseli, 11 fő a civil szférát, 10 fő pedig a vállalkozói szférát. A HACS jelenleg regnáló elnöksége 11 tagú, mely megegyezik a döntéshozó testülettel. A Helyi Akciócsoport Helyi Bíráló Bizottsága a 2011-es pályázati kiírás alkalmával 9 fő testületi tag (elnökség tagja) és 2 póttag volt. Ez a létszám a 2013-as kiírásra módosult, 9 fő testületi és 4 póttagra. A HACS munkaszervezete 2008. októberében kezdte meg a munkát Csongrád városban. Jelenleg 4 fő munkavállalóval tevékenykedünk. A HACS-nál bevont szervezet és kiszervezett feladat nem volt az előző programozási időszak során, illetve vállalkozási tevékenységet sem folytattunk.*

Az egyesület alapszabályban megfogalmazott céljai:

- a vidéki területeken történő változások támogatása a gazdálkodási tevékenységek nem mezőgazdasági tevékenységek felé történő diverzifikálása és a nem mezőgazdasági ágazatok fejlesztése, a foglalkoztatás elősegítése, az alapszolgáltatások javítása, beleértve az információs és kommunikációs technológiákhoz való helyi hozzáférést, és a vidéki területeket vonzóbbá tévő beruházások végrehajtása révén a gazdasági és társadalmi visszaesés és a vidék elnéptelenedése felé mutató tendenciák visszafordítása érdekében;
- vidéki gazdaságra vonatkozó egyéb, helyi kezdeményezésen alapuló intézkedések bevezetése;
- a szélesebb értelemben vett vidéki gazdaságra és lakosságra irányuló intézkedések közötti

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

területi koherenciát és szinergiát megerősítése a helyi stratégiákon keresztül.

- A vidék fejlődésének elősegítése a helyi közösségi kezdeményezések támogatásával;
- LEADER Helyi Akciócsoportként az Európai Unió források térségi felhasználásának elősegítése;
- partnerség teremtése a helyi üzleti-, civil- és közsféra szereplői között;
- térségi gazdaságfejlesztő és közösségfejlesztő programok kidolgozása és megvalósítása.

A célok megvalósítása érdekében az egyesület fontosabb feladatai:

- az érintett területre vonatkozó tanulmányok készítése;
- a területre és a helyi fejlesztési terv/stratégia vonatkozó tájékoztatására irányuló intézkedések;
- a helyi fejlesztési terv/stratégia előkészítésében és végrehajtásában közreműködő személyzet képzése;
- promóciós rendezvények és vezetőképzés;
- helyi fejlesztési terv/stratégia végrehajtása;
- jól azonosított szubregionális vidéki területekre irányuló területalapú, helyi fejlesztési stratégiák kidolgozása, multiszektorális tervezése és végrehajtása, a helyi gazdaság különböző ágazatainak szereplői és projektjei közötti kölcsönhatáson alapulva;
- helyi köz- és magánszférabeli partnerségek kialakítása;
- a helyi fejlesztési stratégiák megvalósítására vonatkozó döntéshozatal.

Az elnökség, mint döntéshozó testület összetétele:

20. táblázat Elnökség összetétele

Név	Pozíció	Képviselt szervezet
Szabó István	elnök	Derekegyház Község Önkormányzata
Bedő Tamás	alelnök	Agro-Oil Bt.
Szurbik Imre	elnökségi tag	Szentes Város Önkormányzata
Forgó Henrik	elnökségi tag	Csanytelek Község Önkormányzata
Cseri Gábor	elnökségi tag	Csongrád Város Önkormányzata
Gyapjas Mihály	elnökségi tag	Csongrádi Sporthorgász Környezet- és Természetvédő Egyesület
Harmati Albert	elnökségi tag	Nagymágocsi Lovas Sport Egyesület
Gémes László	elnökségi tag	Kurca-Völgye Egyesület
Szarvas Pál Géza	elnökségi tag	Terra-Coop Kft.
Ledó Ferenc	elnökségi tag	Dél-Alföldi Kertészek Szövetkezete
Farkas Sándor	elnökségi tag	Kinizsi 2000 Mezőgazdasági Zrt.
Szarka Attila	FEB	Árpádhalom Község Önkormányzata
Nagypál Sándor	FEB	Csongrád és Térsége Polgárőr Egyesület
Szeri János	FEB	Tömörkényi Agrár Kft.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A HACS/Egyesület a következő években is a meglévő felépítése szerint tervezi működését. Az egyesület állandó szervezeti egységei a következők:

Közgűlés: Az egyesület legfőbb szerve, az egyesület működését és jellegét meghatározó döntések jogát (így különösen az éves munkaterv elhatározása és az ahhoz rendelt költségvetés elfogadása gyakorolja, így egyebek mellett a HFS-t is jóváhagyja. A Közgűlésben minden rendes tagnak 1 szavazata van. A HACS rendes tagjai a LEADER Program szempontjából illetékességi területnek számító térségben élő magánszemélyek, illetve ott működő vállalkozások, non-profit szervezetek, önkormányzatok, intézmények és egyéb személyek lehetnek, amennyiben a vonatkozó hatályos jogszabályokban előírt egyéb más feltételeknek megfelelnek (Ptk, civil tv. stb.). A jogi személyeket a törvényes képviselő vagy az általa meghatalmazott személy képviseli.

Az egyesülethez való csatlakozás feltételei az abszolút nyitottság jegyében gyakorlatilag minimálisak, az alapszabály elfogadása, valamint két tag ajánlása szükséges. A tagfelvétel az elnökség hatásköre, az előírt feltételek teljesülése esetén gyakorlatilag automatikus.

Elnökség: Az ügyvezető és képviseleti szerv a közgűlés által az egyesület tagjai közül választott 11 tagú elnökség, mely a közgűlés keret döntései alapján, operatív szinten irányítja a működést, a közgűlés és az alapszabály felhatalmazása alapján a HFS keretében támogatott projektek kiválasztásáról a közgűlés által elfogadott szempontok szerint dönt. Az elnökség összetételét érintően is érvényes az egyes társadalmi szférák legfeljebb 49%-os szavazati arányára vonatkozó szabály. Az elnökségi tagok kiválasztásában mindezek mellett azonban az aktív szerepvállalás az elsődleges, hiszen a testület feladatokról függően évente 4-10 ülést is tarthat, illetve egyéb feladatai is felmerülnek.

Felügyelő Bizottság: az egyesület gazdálkodását felügyelő szerv, 3 fős tagságát a közgűlés saját tagjai közül választja, saját ügyrendje szerint működik.

Munkaszervezet: A munkaszervezet a végrehajtási feladatokat látja el, a közgűlés által meghozott keretdöntések (éves munkaterv és költségvetés, HFS) alapján, az elnökség operatív irányítása mellett.

Munkacsoportok felállítására jellemzően a tervezési időszakban kerül sor (pl. tervezői munkacsoport, tematikus munkacsoportok), illetve ha eseti feladatok megkívánják.

Amennyiben külön IH utasítás megköveteli, Helyi Bíráló Bizottság (a továbbiakban: HBB) kerülhet létrehozása a projekt kiválasztási feladatok elvégzésére. A korábbi tapasztalatokból alapján a HBB: 11 tagú elnökség kiegészülve 4 pótaggal.

Az egyesület alapszabályában foglalt rendelkezések szerint a projektkiválasztás feladata az elnökség hatásköre, a döntést a közgűlés által elfogadott HFS-ben foglalt alapelvek és kritériumok figyelembe vételével hozza meg.

Amennyiben IH-utasítás külön Helyi Bíráló Bizottság felállítását rendeli el, a HBB az elnökség tagjaiból, illetve a szükséges számú pótaggokból áll. A pótaggok szintén csak az egyesület tagjaiból választhatók, figyelemmel azonban a 49%-os szabályra, valamint a HFS beavatkozási területeire (a pályázatok szempontjából releváns tudással, tapasztalattal bíró tagok kerülhetnek a bizottságba).

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A póttagok funkciója a határozatképesség biztosítása egyrészt a tagok más irányú elfoglaltsága, másrészt érintettsége esetén. A döntéshozatal során az összeférhetetlenségi/érintettségi szabályokat be kell tartani.

A döntés előkészítést a munkaszervezet végzi, a 4 szem elv érvényesítésével. Tekintettel arra, hogy a munkaszervezet vállalkozási tevékenységben nem vesz részt (pl. pályázatírás) az összeférhetetlenség/érintettség minden tekintetben elkerülhető.

A döntéshozó testület határozatképességéhez a tagok 50% + 1 fő jelenléte szükséges.

A pályáztatás folyamata: a meghirdetéstől az eredményhirdetésig, majd a megvalósításon át a fenntartási időszak végéig folyamatos információközlés az érdeklődők/ügyfelek/ felé, a korábbi gyakorlatnak megfelelően (ügyfélszolgálat, saját weboldal, fórumok, hírlevél, direkt levelek stb.).

A kiválasztási eljárás folyamata: alapvetően a központi szabályokhoz igazodva, folyamatos pályázat benyújtás mellett szakaszos elbírálással, standard kiválasztási eljárás alapján. Döntés előkészítést a munkaszervezet végzi, a döntést az elnökség/HBB.

A kiválasztás eredményeinek kommunikálása az ügyfelek felé az előírt határidőben és módon, az ügyfelek hivatalos kiértesítését követően a saját weboldalon és hírlevélben történik.

A HFS tervezését és megvalósítását közvetlenül a munkaszervezet látja el, mint operatív, adminisztratív szervezet. A munkaszervezet dolgozói tevékenységüket munkaszerződéses munkaviszony keretében látják el. Jelenleg 4 fő főállású, teljes munkaidős munkavállaló - 1 fő munkaszervezet-vezető, 2 fő vidékfejlesztési referens, 1 fő ügyintéző - végzi el a feladatokat.

A munkaszervezet munkáját a munkaszervezet-vezető irányítja, akinek kiválasztásáról, megbízásáról az Elnökség gondoskodik. A munkaszervezet-vezető 2008. óta, azaz az egyesület megalakulása óta látja el a vezetői feladatokat, valamint korábban már a LEADER + programban is szerepet vállalt. A vidékfejlesztés területén több mint 10 év szakmai tapasztalata van. A munkaszervezet-vezető felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Precizitása, határozottsága, jó szervező-, együttműködő- és kommunikációs-készsége, mind-mind hozzájárulnak a hatékony munkavégzéséhez.

A vidékfejlesztési referens munkakört betöltő munkavállalók közül az egyik fő 2009 óta dolgozik az egyesületnél. Felsőfokú végzettséggel rendelkezik, a vidékfejlesztés területén jelentős szakmai tapasztalattal rendelkezik.

A másik vidékfejlesztési referens munkakört betöltő munkavállaló 2011 óta dolgozik az egyesületnél. Felsőfokú végzettséggel rendelkezik, szintén jelentős szakmai tapasztalatokkal.

Az ügyintéző középfokú végzettséggel rendelkezik, 2010 óta az egyesület dolgozója. Az adminisztratív feladatok, ügyfélkapcsolatok tekintetében meghatározó tapasztalatokkal bír.

Az egyesület Csongrádon, a város központjában, frekventált, jól megközelíthető helyén működtet irodát. A helyiség az adminisztratív, ügyfélszolgálati feladatok ellátása egyaránt alkalmas, tárgyalóval nem rendelkezik, de szükség esetén az önkormányzat térítésmentesen biztosít helyiséget a közgyűlések, elnökségi ülések, fórumok, stb. lebonyolítására.

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

A 28 m² alapterületű helyiség önálló szélessávú internet kapcsolattal rendelkezik. Az iroda jól felszerelt, egy A3, A4 fekete-fehér fénymásoló-nyomtató, digitális fényképezőgép, asztali számítógépek, laptopok, mobiltelefon, valamint a munkavégzéshez rendelkezésre állnak a irodabútorok (szekrények, asztalok) is. A rendelkezésre álló gépek, eszközök, bútorok az egyesület tulajdonát képezik, így azok fenntartása hosszútávon biztosított.

Az Egyesület saját weboldallal rendelkezik, mely a - www.also-tiszavidek.hu internetes címen érhető el, amely folyamatosan frissítésre kerül.

Az indikatív pénzügyi tervben 4 fő munkatárs alkalmazását irányozza elő a program. Az alkalmazás előre láthatólag 1 irodában valósul meg. 1 fő munkaszervezet vezető, 2 fő vidékfejlesztési referens, 1 fő ügyintéző, adminisztrátor munkakörben. A működési forrás 2020-ig közel azonos arányban került felosztásra. Az animációs költségek között a pályázatokkal kapcsolatos animációs tevékenység szerepel, az erre fordítható összeg a program megvalósításával, a források várható kimerülésének arányában fog csökkenni a tervezési időszak kifutásáig. Az animációs költségek viszonylag alacsony értékének oka a HACS számára felhasználható forrás szűkössége, ez miatt kellett az előző tervezési időszakhoz viszonyítva is lecsökkenteni az animációs keretet.

Az egyéb tervezett bevételek soron a tagdíjból/tagi hozzájárulásból való bevétel terveztük be minden évre, mivel a vállalkozási tevékenységből származó bevételek beérkezése, arányának nagysága erős bizonytalanságot mutat.

8.4. Kommunikációs terv

A tervezés, valamint a megvalósítás során a következő kommunikációs, nyilvánossági intézkedések megvalósítását tervezzük:

- www.also-tiszavidek.hu honlapunkon keresztül történő tájékoztatás
- információcsera személyes konzultációkon, fórumokon, fogadóórákon keresztül,
- e-mailes hírlevél szolgáltatás,
- banner települési honlapokon
- kapcsolattartás a települési önkormányzatokkal, civil és üzleti partnerekkel

Az Alsó-Tisza Vidék Fejlesztéséért Egyesület tervezési területének teljes lakosságát szeretnénk elérni, és megismertetni a Helyi Fejlesztési Stratégiával. Célcsoportokra lebontva azok megszólítása mindenképpen, és kiemelten szükséges, akik a tervezett intézkedések kapcsán a jogosultak körébe beletartoznak, tehát a forrásokra ténylegesen pályázni tudnak:

- települési önkormányzatok, önkormányzati társulások
- nonprofit szervezetek
- civil szervezetek
- szociális szövetkezetek

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET

- mikrovállalkozások
- mezőgazdasági termelők

A HACS rendelkezésére álló forrásnak az előző tervezési időszakhoz viszonyított jelentős csökkenése miatt olyan kommunikációs formák kiválasztása szükséges, ahol minél kisebb anyagi ráfordítással érhető el minél szélesebb társadalmi réteg. A www.also-tiszavidek.hu honlapunk folyamatosan frissül, az egyesülettel kapcsolatos minden információ megtalálható rajta. E-mailes hírlevél szolgáltatást is végzünk, így a lehető leggyorsabban tudjuk tájékoztatni partnereinket az aktuális pályázati lehetőségekről. A tervezési terület összes jogosult településének honlapján banner került kihelyezésre, amely szintén felhívja a figyelmet egyesületünkre.

Folyamatos, és élő kapcsolattartás szükséges a települési önkormányzatokkal, civil és üzleti partnerekkel. A pályázati kiírásokhoz szorosan kapcsolódva, azokat megelőzően fórumokon, személyes konzultációkon keresztül tájékoztatni szükséges a potenciális érdeklődőket, hogy időben el tudják kezdeni a felkészülést, hogy minden szükséges beadandó dokumentum időben rendelkezésükre állhasson.

A Helyi Akciócsoportról szóló információk legegyszerűbben a honlapunkról érhetők el, de természetesen az egyesület munkaszervezeti irodájában személyesen is tájékoztatjuk az érdeklődőket, valamint telefonon, e-mailen is folyamatosan elérhetőek vagyunk. Az egyesület humán kapacitása megfelelő, a munkaszervezet tagjai ez előző tervezési ciklusban is itt dolgoztak, így megfelelő ismeretanyag áll rendelkezésre, amely a korábbi pályázati kiírások menedzselése során halmozódott fel. A partnerekkel eddig kialakított személyes kapcsolatra is építeni lehet, mely szintén megkönnyíti a jövőbeli lehetséges pályázók elérését.

A HFS-sel kapcsolatos kommunikációs tevékenység alapja a teljes nyilvánosság biztosítása. Tervezői csoport alakításával –melyben a vidékfejlesztésbe jelentős tapasztalatokat szerzett személyek vesznek részt- kívánjuk megalkotni a HFS draft verzióját. Az első verzió felkerül az egyesület honlapjára, melyet minden lehetséges fórumon (e-mailen, személyesen, telefonon) lehet véleményezni, így biztosítható hogy bárki bele tudjon szólni a fejlesztési stratégia kialakításába. Az egyesület közgyűlése által elfogadott HFS megtekinthető lesz honlapunkon, valamint személyesen is a munkaszervezet irodájában.

A kommunikációs tevékenységünket –a rendelkezésre álló támogatási keret szűkössége miatt- úgy terveztük meg, hogy annak anyagi vonzatai minimálisak legyenek. A honlapunkon keresztül, elektronikus úton, személyes kapcsolattartással, telefonon keresztül el tudjuk érni partnereinket, fórumok helyszíneinek biztosításában is számíthatunk tagságunk segítségére.

8.5 Monitoring és értékelési terv

1. Indikátor adatok begyűjtése:

A Helyi Fejlesztési Stratégia cselekvési tervében megfogalmazott intézkedések mindegyikénél előírt követelmény a pályázó felé, hogy a fejlesztés megvalósításáról szöveges beszámolót és

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSEÉRT EGYESÜLET

fotódokumentációt küldjön be a fejlesztés megvalósítását követően, valamint legalább 1 kötelező konzultáción részt vegyen a HFS megvalósítás során. Az adatok forrása tehát a pályázó adatszolgáltatása (jellemzően elektronikus vagy postai úton), valamint a központilag rendelkezésre álló adatok (KSH, önkormányzatok adatgyűjtései). Amennyiben kapacitás lesz helyszíni bejárás keretében a HACS munkatársai meggyőződhetnek a projektek előrehaladásáról. Az adatgyűjtéseket éves szinten tervezzük megvalósítani a fenntartási idő végéig. A projektek eredményeit a HACS www.also-tiszavidek.hu honlapján teszi közzé.

2. A monitoring adatok feldolgozását éves felbontásban tervezzük értékelni. Az információk visszacsatolására az adott év HFS felülvizsgálatra nyitva álló időszakában lesz lehetőség. Amennyiben az egyes intézkedéseknél szereplő kimeneti indikátorok nem érik el a HFS-ben meghatározott értékeket, a HACS dönthet a források átcsoportosításáról.
3. A HACS saját teljesítményének értékelése negyedéves/féléves bontásban történhet, ez függ a pályázattal kapcsolatos folyamat gyorsaságától. A HACS a megjelenő forrásigények, illetve a forrásokat igénylők számával fogja értékelni tevékenységét. Ezen adatok elemzésére az egyes pályázati szakaszok lezárását követően kerülhet sor. Ekkor kerülhet felülvizsgálatra az indikátorok teljesülésnek mértéke is, melyről első ízben az első a pályázattal kapcsolatos időszak végén lesz lehetőség.

**HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA
ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET**

9. Indikatív pénzügyi terv

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés						
Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen	%
1	Helyi igényekre alapozott közösségi-és gazdaságfejlesztési célú projektek megvalósításának ösztönzése	0	30	4	2	0	36	12
2	Helyi vállalkozók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása	0	65	30	8	0	103	33
3	Helyi háztáji integrációs rendszerek kialakításának ösztönzése	0	2	1	0	0	3	1
4	Közösségi terek/színterek építése/létrehozása, infrastrukturális fejlesztése	0	23,2	15	2,35	0	40,55	13
5	A településkép, mint táj és turisztikai érték megőrzése, fejlesztése	0	23,2	8,8	0	0	32	10
6	Települési/térségi szintű kulturális, öko-, aktív-, gasztroturisztikai fejlesztések megvalósításának támogatása	0	32	12	0	0	44	14
7	A vidéki kulturális, szellemi és közösségi élet fejlesztése	0	10	10	10	0	30	10
8	Tartsuk itt a fiatalokat	0	12	8	0	0	20	7
	Összesen					0	308, 55	100

**HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA
ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET**

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés					
	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
Működési költségek	4,45	12,5	12,5	12,5	12,5	54,45
Animációs költségek	0,25	0,25	0,2	0,1	0,1	0,9
Egyéb tervezett bevételek ²	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	4
Összesen	5,5	13,55	13,5	13,4	13,4	59,35

² Pl. tagdíj, önkormányzati hozzájárulás stb.

**HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA
ALSÓ-TISZA VIDÉK FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET**

Kiegészítő információ

-

Melléklet

Ábrák, térképek jegyzéke

1. táblázat Tervezési terület	9. oldal
2. ábra HACS terület átnézete	10. oldal
3. grafikon Természetes szaporodás, fogyás (ezrelék)	12. oldal
4. grafikon Állandó népességen belül a 60 éven felüliek aránya (%)	12. oldal
5. grafikon Vándorlási egyenleg (ezrelék)	13. oldal
6. grafikon Közcsontra hálózatra bekapcsolt lakások aránya (%)	13. oldal
7. ábra Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben autópályára csomópontig (perc)	14. oldal
8. grafikon Száz lakosra jutó személygépkocsik száma (db)	15. oldal
9. grafikon Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft)	15. oldal
10. grafikon Működő vállalkozások száma ezer lakosra (db), 2011-től	16. oldal
11. grafikon Munkanélküliségi ráta (%)	18. oldal
12. táblázat <i>Közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma 2016. január</i>	19. oldal
13. grafikon Vendégéjszakák száma a falusi szálláshelyeken (db)	21. oldal
14. grafikon Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák aránya a falusi szálláshelyeken (%)	21. oldal
15. ábra Lekötött források összesítése településenként, jogcímenként (Ft)	23. oldal
16. táblázat SWOT analízis	30. oldal
17. táblázat SWOT mátrix	32. oldal
18. táblázat A stratégia célhierarchiája	37. oldal
19. táblázat Intézkedések (beavatkozási területek)	38. oldal
20. táblázat Elnökség összetétele	56. oldal